

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Bakalářská práce

**Kreativní účetnictví jako proces modifikace výsledků
hospodaření**

Kateřina Švecová

© 2021 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Kateřina Švecová

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Kreativní účetnictví jako proces modifikace výsledků hospodaření

Název anglicky

Creative Accounting as a Process of Economic Results Modification

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je ověřit, zda metody používané při úpravě účetních dat v kreativním účetnictví mají vliv na vykazování věrného a poctivého obrazu podniku a jsou prováděny v souladu s předpisy vyplývající ze zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví v platném znění.

Metodika

V teoretické části bakalářské práce bude proveden sběr dat a analýza odborné literatury v oblastech, které vymezují a definují základní pojmy kreativního účetnictví a účetních výkazů. Dále budou analyzovány uvedené okruhy: rozdíl mezi účetní chybou a úmyslným podvodným jednáním; označení a posouzení výhod či nevýhod využití metodiky kreativního účetnictví, jež v sobě zahrnuje praktiky: earnings management, income smoothing, big bath, window dressing nebo mimobilanční financování.

V praktické části, jež navazuje na poznatky získané z nastudované odborné literatury při tvorbě teoretické části, budou nasimulovány modelové situace v korporaci, kde dojde k aplikaci metod kreativního účetnictví na praktických vzorových příkladech. Tato schémata budou následně posouzena a vyhodnocena z hlediska účetní etiky a právních předpisů s ohledem na jejich dodržování.

Doporučený rozsah práce

40 stran

Klíčová slova

daňová problematika, earnings management, etika v účetnictví, kreativní účetnictví, podvodné jednání, řízení zisků, účetní výkazy

Doporučené zdroje informací

DRÁBKOVÁ, Zita. Kreativní účetnictví a účetní podvody: řízení rizika účetních chyb a podvodů. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-791-2.

DVOŘÁKOVÁ, Dana. Finanční účetnictví a výkaznictví podle mezinárodních standardů IFRS. 5. aktualizované a přepracované vydání. Brno: BizBooks, 2017. ISBN 978-80-265-0692-8.

Etický kodex profesních účetních, IFAC, 2004

KOUŘILOVÁ, Jindra, Zita DRÁBKOVÁ a Miroslava VLČKOVÁ. Metody: AHP, CFEBT, DMFCA jako možná identifikace chyb a podvodů v účetnictví. České Budějovice: Ekonomická fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2016. ISBN 978-80-7394-623-4.

KRUPOVÁ, Lenka. Kreativní účetnictví: zneužívání účetnictví – možnosti a meze. Praha: Komora auditorů ČR, 2001. ISBN 80-902855-2-X.

STEINMANN, Horst a Albert LÖHR. Základy podnikové etiky. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-85865-56-4.

VOLKÁNOVÁ, Zdenka. Podvody v účetnictví firem: Jak se jim bránit. [1. vyd.]. Praha: Linde, 2014. ISBN 978-80-7201-945-8.

Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Ivana Kuchařová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra obchodu a financí

Elektronicky schváleno dne 10. 3. 2020

prof. Ing. Luboš Smutka, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 3. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 30. 05. 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "**Kreativní účetnictví jako proces modifikace výsledků hospodaření**" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15. března 2021

Kateřina Švecová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala paní Ing. Ivaně Kuchařové, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce, za poskytování odborného mentoringu při jejím psaní, za cenné rady, předání osobních zkušeností a umožnění objektivního náhledu, v neposlední řadě také za čas, který mi velkoryse věnovala. Dále bych také ráda poděkovala především paní Janě Zemanové a paní Tereze Valentíkové ze společnosti Cleverfin s. r. o., které mi umožnily absolvování mé bakalářské praxe ve jmenované účetní firmě, ráda bych jim též poděkovala za propůjčení mnoha inspirativních námětů a za jejich individuální přístup.

Kreativní účetnictví jako proces modifikace výsledků hospodaření

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na etickou a legální stránku kreativního účetnictví jakožto procesu modifikace výsledků hospodaření a s tím spojenými praktikami. Tématika zahrnuje jak nevinnou manipulaci s účetními daty, jež dopomáhá společnosti k lepšímu obrazu a získání význačnějšího postavení na trhu, kdy může toto jednání podniku výrazně pomoci. Avšak neopomíjí ani stinné stránky tohoto počínání a rozebírá i podvodné jednání páchané při snaze zastříti či upravit skutečnou povahu účetních informací. Do jedné z těchto skupin patří i daňová optimalizace, jako úsilí o celkové snižování daňové zátěže subjektů placené státu a také optimalizování odvodů spojených se sociálním a zdravotním pojištěním.

V úvodu teoretické části jsou na základě sběru dat a analýzy odborné literatury na toto téma představeny základní principy kreativního účetnictví: „window dressing“, mimobilanční financování, řízení zisků, income smoothing nebo „big bath“ a rozvinuty úvahy nad tímto počínáním a jejich vztahem a dopadem na účetní výkazy, jež jsou vrcholným výstupem tohoto informačního systému. Aby však bylo možné tyto praktiky hodnotit z hlediska legality, je nutné charakterizovat rozdíly mezi účetní chybou a úmyslným podvodným jednáním, které následně směřují k rozboru podvodu, jeho motivaci, okolností nutných pro jeho uskutečnění a druhů účetních podvodů. Pro komplexní náhled na tuto problematiku byly uvedeny zásady, který vyplývají ze zákona 563/1991 Sb., o účetnictví a stanovisko Komory certifikovaných účetních týkající se etického a morálního pojetí.

V praktické části jsou nasimulovány modelové situace, kde dochází k aplikaci účetních kreakcí na praktických vzorových příkladech. Tato schémata jsou doplněna o vhodné ilustrace a tabulky. Nechybí také komentář posuzující a vyhodnocující případy z hlediska účetní etiky a právních předpisů s ohledem na jejich dodržování.

Klíčová slova: daňová problematika, earnings management, etika v účetnictví, kreativní účetnictví, podvodné jednání, řízení zisků, účetní výkazy

Creative Accounting as a Process of Economic Results Modification

Abstract

The bachelor's thesis deals with the ethical and legal side of creative accounting as a process of modifying economic results and related practices. This topic includes both innocent manipulation of accounting data, which will help the company to have a better image and gain a more prominent position in the market. Nevertheless, it does not neglect the downsides of this activity and discusses frauds committed to disguise or modify the true nature of accounting information. One of these groups includes tax optimization as an effort to reduce the overall tax burden on taxpayers paid to the State, including optimizing social security and health insurance contributions.

In the introduction, based on data collection and analysis of professional literature, the basic principles of creative accounting being: 'window dressing', off-balance-sheet financing, earnings management, income smoothing, or 'big bath' are introduced. Reflections on these activities, their relationship, and the impact on the financial statements which are the ultimate output of this information system are being developed too. To assess those practices in terms of legality, it is essential to characterize the differences between an accounting error and intentional fraud, that lead to an analysis of fraud, its motivation, the circumstances crucial for its implementation, and the types of accounting fraud. For a comprehensive insight, the principles that result from Act 563/1991 Coll., on accounting and the opinion of the Chamber of Certified Accountants about ethical and moral concepts are presented.

In the practical part, model situations are simulated, where accounting creations are applied on practical model examples. These schemes are complemented by appropriate illustrations and tables, as well as commentary assessing and evaluating cases in terms of accounting ethics and legislation concerning their observance.

Keywords: accounting ethics, creative accounting, earnings management, financial statements, fraudulent act, profit management, tax issues

Obsah

1	Úvod	14
2	Cíl práce a metodika	15
2.1	Cíl práce	15
2.2	Metodika	15
3	Teoretická východiska	20
3.1	Kreativní účetnictví	21
3.1.1	Motivace subjektů pro využití kreativního účetnictví	25
3.1.2	Hlavní skupiny manipulačních strategií	26
3.1.3	Stupně manipulace účetního výkaznictví	26
3.1.4	Praktiky a techniky kreativního účetnictví	27
3.1.4.1	Řízení zisků – „earnings management“	28
3.1.4.2	„Vyhlazování“ účetnictví – „income smoothing“	29
3.1.4.3	„Window dressing“	30
3.1.4.4	Mimobilanční financování.....	33
3.1.4.5	Prohloubení ztráty – „big bath“	34
3.1.4.6	Agresivní účetnictví.....	35
3.2	Podvodné jednání	36
3.2.1	Rozdíl mezi účetní chybou a úmyslným podvodem.....	37
3.2.2	Trojúhelník podvodu.....	37
3.2.3	Diamant podvodu.....	39
3.2.4	Druhy podvodů	41
3.3	Význam účetních výkazů v účetnictví	42
3.3.1	Účetní závěrka	43
3.3.2	Rozvaha	44
3.3.3	Výkaz zisku a ztráty.....	46
3.3.4	Příloha.....	46
3.4	Účetní zásady a principy	47
3.4.1	Zásada věrného a poctivého zobrazení	47
3.4.2	Zásada účetní jednotky	48
3.4.3	Zásada neomezeného trvání účetní jednotky	48
3.4.4	Zásada periodicity	49
3.4.5	Zásada stálosti používaných účetních metod.....	49
3.4.6	Zásada nezávislosti účetních období.....	50
3.4.7	Zásada bilanční kontinuity	50
3.4.8	Zásada objektiviny účetních informací.....	51

3.4.9	Zásada oceňování v historických cenách	51
3.4.10	Zásada opatrnosti	52
3.4.11	Zásada vymezení okamžiku realizace	53
3.4.12	Zásada zákazu vzájemného zúčtování	53
3.4.13	Zásada přednosti obsahu před formou	54
3.4.14	Princip podvojnosti a souvztažnosti účtů	54
3.4.15	Zásada významnosti	54
3.5	Etika v účetnictví	55
3.5.1	Etický kodex	55
3.5.1.1	Veřejný zájem	55
3.5.1.2	Cíle	56
4	Vlastní práce	57
4.1	Simulace modelových situací	57
4.1.1	Modelový příklad č. 1	57
4.1.2	Modelový příklad č. 2	62
4.1.3	Modelový příklad č. 3	64
4.1.4	Modelový příklad č. 4	66
4.1.5	Modelový příklad č. 5	68
5	Závěr	72
6	Seznam použitých zdrojů	75

Seznam obrázků

Obrázek 1 „Koncepty ovlivňující zrcadlení reality do účetnictví“	24
Obrázek 2 „Praktiky kreativního účetnictví“	28
Obrázek 3 „Trojúhelník podvodu“	39
Obrázek 4 „Diamant podvodu“	40
Obrázek 5 „Členění vnitřních podvodných jednání“	42
Obrázek 6 „Shrnutí chování účetní jednotky“	63
Obrázek 7 „Příkazní smlouva vs. DPP, DPČ“	66

Seznam tabulek

Tabulka 1 „Výpočet čisté mzdy při podpisu prohlášení poplatníka“.....	58
Tabulka 2 „Výpočet čisté mzdy bez podpisu prohlášení poplatníka“	58
Tabulka 3 „Výpočet čisté mzdy u pracovního poměru“	59
Tabulka 4 „Přehled zdanění minerálních olejů“	67
Tabulka 5 „Celkové zdanění benzínu a nafty v ČR ke dni 25.02.2021“	68
Tabulka 6 „Daňové odpisy zrychlené“	69
Tabulka 7 „Účetní odpisy časové“	70

Seznam použitých zkratk

CAS	České účetní standardy
ČSSZ	Česká zpráva sociálního zabezpečení
DHM	dlouhodobý hmotný majetek
DNM	dlouhodobý nehmotný majetek
DPČ	dohoda o pracovní činnosti
DPP	dohoda o provedení práce
ICAEW	Institut certifikovaných účetních Anglie a Walesu
IFRS	Mezinárodní standardy účetního výkaznictví
HPP	hlavní pracovní poměr
SP	sociální pojištění
ÚJ	účetní jednotka
US GAAP	Americké všeobecně uznávané účetní standardy
VC	vstupní cena
VH	výsledek hospodaření
ZC	zůstatková cena
ZP	zdravotní pojištění

1 Úvod

Pojem kreativní účetnictví lze označit za poměrně novodobý trend, jelikož tento směr spatřil světlo světa zhruba teprve před čtyřiceti lety a dříve se s ním nebylo možné setkat. Avšak jeho podstata existovala již od vzniku směnného obchodu a možná už i před ním, se vyskytovala potřeba obohatit se ve svůj prospěch, leckdy na úkor druhých. Tyto tendence jsou v lidském pokolení hluboce zakořeněny, chamtivost a prospěchářství žene podnikatele a obchodní společnosti mnohdy až za hranici legality. Kreativní účetnictví tuto potřebu pouze pojmenovalo a vneslo světlo do praktikovaných metod. Ohledně jeho definice a vymezení se také vedou různé debaty, jelikož je vnímán velmi rozporuplně.

Lze je buďto vnímat jako proces manipulace s účetními údaji s cílem transformovat účetní výkazy z podoby, jakou by měly mít, do podoby, jakou by si přáli jejich tvůrci anebo jako procesy, při kterých jsou uskutečňovány přímo ekonomické transakce tak, aby bylo dosaženo příznivých výsledků v účetnictví (Krupová, 2001).

Náhled na etický charakter kreativního účetnictví se opět liší, tento směr má jednak mnoho odpůrců a zavrhovatelů, jež proti němu vedou urputný boj, avšak čítá také mnoho zarytých zastánců. Jedna strana tento relativně moderní koncept chápe jako úmyslné zkreslování účetních dat, také jako podvodnou manipulaci a hospodářskou kriminalitu, kdežto druhá strana metody kreativního účetnictví vítá jako pomocnou ruku, která může mnohdy podniku pomoci s jeho obrazem před věřiteli a dokáže ho pozvednout. Právě v poslední době totiž firmy potřebují jakoukoliv podporu v této těžké ekonomické situaci, tak proč takové možnosti nevyužít?

Avšak nic není černobílé a nic není tak jednoduché, jak by se mohlo na první pohled zdát, protože společnosti uchylující se k používání kreativního účetnictví mnohdy v dobré víře spáchají i trestný čin, jelikož překročí onu pomyslnou mez mezi pouhou kreací a úmyslným zkreslováním obrazu účetní jednotky a přeručováním výstupních informací. Jak to tedy vlastně s kreativním účetnictvím je, zda jej lze opravdu výlučně zařadit mezi přínosy účetní sféry nebo jej naopak označit za poškození dobrého jména této profese, to a mnohé jiné jsou nevyšlounuté otázky, na které se tato bakalářská práce snaží najít odpověď.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce je ověření, zda metody kreativního účetnictví používané při úpravě účetních dat mají vliv na vykazování věrného a poctivého obrazu podnikového hospodaření a jaké míry kreative jsou v tomto případě ještě přípustné. Dále je žádoucí taktéž posoudit legalitu daného jednání, zda jsou tyto operace prováděny v souladu s předpisy vyplývajícími ze zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví v platném znění.

Tento hlavní cíl je doplněn o dílčí cíle, které sledují mimo jiné například i etickou stránku užívání těchto technik, rozebírají míru úmyslu tohoto jednání, daňové dopady a aspekty tohoto počínání.

2.2 Metodika

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, a to část teoretickou a část praktickou. V teoretické části se autorka věnuje sběru a analýze dat odborné literatury, sbírek zákonů a internetových zdrojů. Na základě extrakce důležitých poznatků a nastudování bibliografie se tato část práce věnuje popisu základních principů kreativního účetnictví, jeho definici, vymezení a popisu jeho cílů s ohledem na motivaci subjektů k jeho využívání. Dále jsou zde rozebrány hlavní skupiny manipulačních strategií a stupně manipulace účetního výkaznictví. Po charakteristice metod kreativního účetnictví se práce věnuje podvodnému jednání, kde se zabývá rozdílem mezi pouhou účetní chybou a úmyslným podvodem, jaké okolnosti musí nastat, aby byl člověk schopen a ochoten snížit se k takovým praktikám a v neposlední řadě jsou naznačeny i druhy interních podvodných machinací.

Nadále bylo k ujasnění si fungování kreative v účetnictví nutno objasnit význam účetních výkazů v účetnictví a jejich obsah s formou. Jelikož je účetnictví upraveno zákonem 563/1991 Sb., o účetnictví, bylo nutno nastínit a popsat zásady, kterými by se měla každá správná a bezúhonná účetní jednotka řídit. Po shrnutí účetnictví z etického a morálního hlediska s pomocí zákonných zásad se práce následně a konečně věnuje etickému kodexu, který celou teoretickou část uzavírá.

Praktická část této bakalářské práce je zaměřena na modelování a simulaci konkrétních účetních případů a následnou aplikaci metod kreativního účetnictví, kterých je celá řada a spadají tam nejrůznější kreace, které mohou mít buď legální anebo nelegální charakter. Konkrétní praktické příklady jsou spojeny s několika účetními tématy zahrnujícími výpočty, mzdovou a daňovou problematiku, ale i odpisy. Modelových situací je celkem pět.

První příklad řeší situaci podniku, který zaměstnává většinu svých pracovníků na dohodu o provedení práce. Myšlenka tohoto případu spočívá hlavně v tom, že zde autorka porovnává celkové náklady firmy na její zaměstnance při použití právě dohody o provedení práce. Ať už s podepsáním či bez podepsání prohlášení poplatníka daně z příjmů, které je z hlediska danění a nákladů společnosti naprosto nevýznamné, jelikož zálohová, případně srážková daň se odvádí z hrubé mzdy zaměstnance, pro firmu tak není nákladem. Firma tuto daň pouze odvede, avšak strhává se z již vyplacené mzdy pracovníka. Nicméně příklad porovnává nákladovost při zaměstnávání pracovníků na dohodu mimo pracovní poměr a pracovní poměr ve výši minimální mzdy. Autorka tím zamýšlela nastínit, proč si firmy kolikrát častěji vybírají zaměstnání pracovníků na dohodu mimo pracovní poměr, než aby jim nabídly hlavní pracovní poměr. Dohoda o provedení práce je sice omezená rozsahem na 300 odpracovaných hodin za kalendářní rok, avšak co se týče například gastronomického odvětví, kde hraje velkou roli sezónnost a nárazovost klientely, je to naprosto vhodná alternativa k pracovní smlouvě. Přednost dohody o provedení práce spočívá hlavně v její ekonomické výhodnosti, protože pokud odměna za vykonanou práci nepřesáhne 10 000 Kč za měsíc, ani zaměstnanec, ani zaměstnavatel nejsou povinni odvádět platby za sociální zabezpečení a zdravotní pojištění. V tuto chvíli totiž z legislativního a účetního hlediska osoba zaměstnaná na dohodu není považována za zaměstnance. Pokud navíc tento člověk podepíše prohlášení poplatníka daně z příjmů, sleva na poplatníka činící od letošního roku 2 320 Kč vysoce přesáhne vypočtenou zálohovou daň ve výši 1 500 Kč a záloha na daň je nulová. V opačném případě, kdy není prohlášení podepsáno, nemá pracovník nárok na uplatnění slevy na poplatníka, jelikož ji uplatňuje již v jiném zaměstnání, to znamená, že odvede státu srážkovou daň ve výši 1 500 Kč, jež si následně po ročním zúčtování nemůže nárokovat zpět v daňovém přiznání, to lze pouze u daně zálohové.

Nejen, že bývá tato DPP pro firmy, co se týče nákladů ekonomicky výhodnější, ale podnik se také nemusí zabývat ani poskytováním dovolené pracovníkovi, nebo řešit nemocenské v případě onemocnění či úrazu zaměstnance. Další nespornou výhodou, tentokrát pro obě strany je 15-ti denní výpovědní lhůta. Ta je evidentně mnohem kratší než u klasického smluvního pracovního poměru. Avšak z pohledu kreativního účetnictví je nejdůležitější zejména ekonomický aspekt při použití dohody, a tak autorka názorně předvedla, jak nákladné je zaměstnávat člověka na HPP.

V příkladu je tedy propočtena čistá mzda, která se vypočte jako hrubá mzda sražená o povinnost vůči ČSSZ a zdravotní pojišťovně. Od roku 2021 totiž již platí novelizovaná verze zákona, která je součástí daňového balíčku a ruší superhrubou mzdu. Výpočet se tedy skládá pouze z odvodů sociálního a zdravotního pojištění placeného zaměstnavatelem ve výši 24,8 % a 9 % z hrubé mzdy zaměstnance, odvodů SP a ZP placeného zaměstnancem ve výši 6,5 % a 4,5% opět z hrubé mzdy, které se zaokrouhlují na koruny nahoru. Hrubá mzda je pak ještě ponížena o zálohovou daň z příjmů ve výši 15%, která se vypočte ze základu daně, kterou tvoří hrubá mzda zaokrouhlená na stovky Kč nahoru. Na konci příkladu je pak patrné, že ekonomicky výhodnější je pro zaměstnavatele zaměstnávat pracovníky na DPP, jelikož jak zaměstnavateli, tak i zaměstnanci odpadá povinnost platit státu povinné odvody na SP a ZP.

Další příklad pojednává o zaměstnávání fiktivních pracovníků, kteří jsou na oko zaměstnání na dohodu o provedení práce s maximální odměnou do výše 10 000 Kč. Podniku opět odpadá povinnost platit pracovníkům sociální a zdravotní pojištění, ovšem tito pracovníci ani ve firmě skutečně nepracují. V tuto chvíli podnik přichází k zisku 10 000 Kč měsíčně, které nemusí zdanit a přiznává je jako náklad, částku nezdaní, a ještě ,si o ní zvedne náklady a sníží tak výsledek hospodaření, což vede ještě k dalšímu ponížení daňového břemena. Avšak nemusí to být pro firmu „pouhých“ 10 000 Kč měsíčně, jelikož takových zaměstnanců může vykazat v personální agendě hned několik. Tento příklad autorka vybrala záměrně a to proto, že se tyto praktiky reálně dějí. A také proto, že manipulace s účetními výkazy a rozměry kreativního účetnictví mohou nabývat jak legitimního, legálního ražení, tak bohužel i nelegální podoby.

Třetí příklad je zaměřen na další možnost, jak si sjednat poskytnutí služby či zhotovení nějakého úkonu zcela bez využití pracovních smluv či dohod mimo pracovní poměr. Uvádí zde příkazní smlouvu, jež upravuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Tato smlouva ukládá příkazníkovi, aby se zavázal k obstarání záležitosti příkazce. Obsahem takové smlouvy může být takřka cokoliv, co naplňuje skutkovou podstatu předmětu smlouvy. Například různé služby v oblasti poradenství, ať už se jedná o právní pomoc, daňovou problematiku, účetnictví apod. anebo cokoliv jiného, třeba údržba kancelářských prostor, úklid a jiné. Takto firma může vyplatit příkazníkovi až 30 000 Kč ročně, ze kterých není povinována odvádět sociální ani zdravotní pojištění. Jedná se tedy o další méně známou, ale ekonomicky výhodnou alternativu k pracovní smlouvě a případně i k dohodám mimo pracovní poměr: V konečném výsledku je to alternativa velmi podobná dohodě o provedení práce, jen případný úhrn celkových vyplacených odměn činí menší obnos, než tomu může být u již zmiňované DPP.

Čtvrtý příklad je sestaven v opačném gardu. Poukazuje na nechvalně známou kauzu, jejíž náplní bylo zatajování skutečnosti při prodeji nafty a benzínu. Proto je v příkladu popsána nejen výše spotřební daně z minerálních olejů, ale také je tam názorně vypočítán příklad celkové daňové zátěže na jeden litr paliva. Spotřební daň, jež má za úkol regulovat cenu určitých komodit na trhu, tvoří opravdu vysoké procento z ceny příslušné komodity. To byl jistě jeden z motivů pro páchání trestného činu a daňových úniků. Spotřební daň se však zdaleka netýká jen minerálních olejů, ale má za úkol omezit spotřebu i v případě jiného zboží, jako jsou alkoholické nápoje. Přesněji řečeno se jedná o daň z lihu, z piva, z vína a meziproductů. U této kategorie se zdanění týká pouze šumivého vína, tiché víno je od daňového břemena osvobozeno. Dále se daň vztahuje ještě na tabákové výrobky, surový tabák a zahříváné tabákové výrobky. Daňová zátěž je v tomto případě pochopitelná vzhledem ke škodlivosti těchto produktů na lidské zdraví a důsledky promítající se do zdravotnictví. Co je ovšem překvapivé, daň se týká ještě elektřiny, pevných paliv a zemního plynu. S nadsázkou lze tedy konstatovat, že účelem této daně je zvýšit míru spořivosti a šetrnosti koncových spotřebitelů.

Poslední příklad se zabývá účetními a daňovými odpisy, kterých firma využívá ke zvýšení svých nákladů a snížení hospodářského výsledku. Je zde uveden konkrétní předmět odpisování. U tohoto předmětu byly vypočítané daňové odpisy zrychlené, jelikož sama

účetní jednotka se může rozhodnout pro jakoukoliv formu daňového odpisování. Předmět byl zařazen dle své podstaty do odpisové skupiny 2 s koeficienty odpisování pro 1. rok činící 5 a po další roky činící 6. Odpisy byly vypočítány dle vzorce, kdy se v 1. roce vstupní neboli pořizovací cena vydělí příslušným koeficientem a v následujících letech se odpis počítá jako zdvojnásobená zůstatková cena dělená koeficientem, od kterého je odečten počet roků odepisování, respektive pokud se například jedná o 2. rok, bude se od koeficientu 6 odečítat číslice 2, jelikož se jedná o 2. rok odepisování. Daňové odpisy se zaokrouhlují na koruny nahoru a mají vliv na výši daňového břemena účetní jednotky. Neuvádí se však do daňového přiznání, tam je uveden rozdíl účetních a daňových odpisů za minulé období.

V případě účetních odpisů účetní jednotka uplatňuje časové účetní odpisy, které lépe vystihují opotřebení majetku a jsou rozpočítány do jednotlivých měsíců. Většinou se firma řídí daňovými odpisy a jednotlivými odpisovými skupinami a podle toho určí dobu odpisování u účetních odpisů, avšak nemusí to nutně být pravidlem. ÚJ o době odpisování může rozhodnout i jinak, v tomto případě se však ÚJ rozhodla taktéž předmět odepisovat 5 let, tedy v přepočtu 60 měsíců. Po tuto dobu rozměňuje vstupní cenu majetku, měsíční odpisy zaokrouhluje na koruny nahoru a v posledním roce odpisování využije metodu výpočtu odpisu se zbytkovou hodnotou, právě kvůli zaokrouhlování měsíčních odpisů. Což by při aplikování výpočtu v posledním roce působilo značný problém a propočtení by nevycházelo dle potřeby ÚJ. Nekořespondoval by se zůstatkovou cenou. Proto se uplatňuje metoda výpočtu odpisu se zbytkovou hodnotou. V posledním roce odpisování se zkrátka odečte zbylá hodnota, tedy výše zůstatkové ceny majetku. Po vypočtení daňových a účetních odpisů je důležitý hlavně jejich rozdíl, který se poté uplatňuje při vyplňování daňového přiznání. Příklad pak pokračuje ve výpočtu každoročního ponížení hospodářského výsledku právě o rozdíl mezi jednotlivými druhy odpisů a končí jeho vyhodnocením.

Smyslem simulace modelových příkladů je předně poukázat na opravdu široký záběr kreativního účetnictví a na takřka zřetelnou bezmoc auditorů a kontrolních orgánů na takové počínání přijít, jelikož firmy se dopouštějí falšování dokladů a zatajování informací. Proto je odhalování těchto kreakcí, podvodů a trestných činů nanejvýše náročné, a přesto mnohdy zcela bezúspěšné.

3 Teoretická východiska

Účetnictví jakožto nástroj pro sledování a zobrazení stavů, toků a výsledků podnikatelské činnosti v peněžních jednotkách se v České republice řídí zákonem o účetnictví č. 563/1991 Sb., v aktuálním znění, českými účetními standardy a sděleními ministerstva financí, jež reagují na aktuální problémy v této sféře. Při zobrazování ekonomických procesů v podniku je v účetnictví dodržován soubor pravidel, která představují elementární základ vypovídací schopnosti účetních dat, jejich srovnatelnosti a shodné interpretace (Kubíčková, 2016).

Účetní jednotka by měla v ideálním a zároveň žádoucím stavu věci účtovat o svém počínání tak, aby dané výstupy odpovídaly české legislativě. Avšak mnoho subjektů, autorka si dovoluje poznamenat, že prakticky drtivá většina z nich, však používá nestandardní postupy při vedení účetnictví. Je to myšleno ve smyslu, že samozřejmě a naprosto přirozeně se každý subjekt snaží minimalizovat daňové břemeno, jenž je na něj kladeno ze strany státu a snaží se ponechat si, ať už v jakékoliv formě, co největší část utrženého zisku. Který může nabývat podoby finanční či například podoby již nakoupeného majetku.

Nestandardní postupy se však nutně nemusí rovnat chování na pomezí šedé či černé ekonomiky. Nemusí nutně znamenat ani ilegální počínání při účtování nebo dokonce páchání podvodů a trestné činnosti. Nestandardními postupy je pouze myšleno uplatňování jakékoliv míry kreativity při sestavování účetních výkazů. Účelem takového chování je pak přirozeně snížení hospodářského výsledku a celková daňová optimalizace. Různě závažnými formami a přímo i konkrétními metodami vedoucími k modifikovanému obrazu podniku se zabývá kreativní účetnictví, jež je poměrně novou a mladou disciplínou v účetní oblasti. Manipulace a různé úpravy se v účetnictví a ekonomické sféře ale vyskytovaly již před vznikem pojmu a zmínce o kreativním účetnictví, toto odvětví pouze jaksí rozkrylo a pojmenovalo jednání, kterého se účetní jednotky dopouštěly dávno v minulosti.

Jinými slovy daňové optimalizace se lze dopouštět i v mezích zákona a při dodržování všech účetních zásad. Kreativní účetnictví tak není synonymem pro podvodné jednání. Jelikož v tomto pojmu se mohou skrývat různé modifikace a manipulace s účetními daty, které jsou naprosto legální. U některých praktik je však nasnadě se ptát, zda jsou takové způsoby morální a etické. To je velmi důležité zmínit, že kreativní účetnictví je široký pojem

a lze v něm spatřit jak legální, tak i protizákonné činy, etické, ale i nemorální chování daňových subjektů.

3.1 Kreativní účetnictví

„Tvořivost nebo kreativita je zvláštní soubor schopností, které umožňují uměleckou, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost. Ta se projevuje jako vynalézavost, jako vznik něčeho nového, originálního, popřípadě tvůrčím řešením problému“ (Volkánová, 2014).

Pojem kreativní účetnictví je v současné době vnímán jako zneužívání účetnictví. Za doby své existence si vysloužilo charakteristiku, kdy je chápáno jako proces manipulace s účetními údaji s cílem transformovat účetní výkazy z podoby, jakou by měli mít, do podoby, jakou by si přáli jejich tvůrci. Je také chápáno jako soubor procesů, při kterých jsou uskutečňovány přímo ekonomické transakce tak, aby bylo dosaženo příznivých výsledků účetnictví (Krupová, 2001).

Toto odvětví se též nazývá jako tvořivé účetnictví. A v účetní praxi se nevyskytuje příliš dlouho, respektive jeho kořeny sahají jen pár desítek let zpátky do minulosti. Jeho počátky se datují do 80. let minulého století. Ovšem odpovídající zdroje a odborná literatura, která se tomuto tématu začala věnovat, vznikala až o pár let později v 90. letech. Konkrétně pojem „kreativní účetnictví“ poprvé použil Ian Griffiths ve své knize „Creative Accounting: How to make profits what you want them to be“ publikované roku 1986. A tuto publikaci uvedl slovy *„Každý podnik v zemi švindluje svůj zisk. Každá sada publikovaných účtů je založena na knihách, které byly pečlivě uvařeny nebo kompletně opečeny. Čísla, kterými je otravována dvakrát za rok investující veřejnost, byla všechna změněna kvůli obraně před vinou. Je to největší podfuk od Trojského koně. Ovšem, po pravdě řečeno, je tento klam výborně vyvedený. Je naprosto legitimní. Je to kreativní účetnictví“ (Griffiths, 1986).*

Reakce odborné veřejnosti však na sebe nenechaly dlouho čekat, a tak si za velmi krátkou dobu tento směr účetnictví vysloužil hodně mnohdy i nelichotivých přízvisek. Je to tedy přinejmenším lehce kontroverzní směr, který vyvolává rozporuplné emoce. Přídomky, které padly na adresu tohoto směru, se o něm vyjadřují jako o „tvůrčím“, „podvodném“ ba dokonce „agresivním“ účetnictví. Někteří označili tuto oblast i za „vaření účetních knih. Jak je vidno, tento směr si našel jak mnoho příznivců, tak ale i odpůrců. Jedni kreativní

účetnictví přijali jako součást běžné praxe, avšak druzí tyto techniky vnímají nanejvýš negativně, jako činnost prohanou a nevhodnou užívání (Drábková, 2017).

„Výraz „kreativní“ ve spojení s falšováním má však vyvolat nádech ironie: jde totiž o „až příliš kreativní“ účetnictví“ (Kovanicová, 2005). Tento popis však odpovídá případům krajního ražení, jelikož jistá míra kreativity a jakési lidské tvořivosti se v běžné účetní praxi aplikuje dnes a denně. Každý profesní účetní totiž oplývá mírně jinými znalostmi a vědomostmi, které následně uplatňuje při vytváření podkladů pro účetnictví, při předkládání účetních výkazů a při interpretaci jeho závěrů. Vymezení kreativního účetnictví proto není vůbec jasné a jednoduché. „Vždyť účetnictví je ve své podstatě vysoce tvůrčí, a tedy kreativní disciplína. Při falšování účetních výkazů však kreativita překračuje etické normy chování, neboť jejím cílem je zastřít pravý stav věci“ (Kovanicová, 2005).

Jak se říká, představivosti se meze nekladou a proto, i v účetnictví firem je možné se setkat s různými přístupy zacházení s účetními daty. Postupy obchodních korporací při takovémto počínání lze rozdělit do tří základních skupin. Dalo by se říci, že se tyto skupiny liší hloubkou zásahu do účetních výkazů a rozsahem jejich modifikace.

- počínání, které spadá do první skupiny, spočívá v tom, že podnik sleduje cíl společnosti a v tomto rámci zachází i s účetními daty společnosti, při tomto jednání však neporušuje zásadu věrného a poctivého zobrazení,
- nebo se lze také setkat s chováním podniku, které se projevuje jako sledování cíle společnosti či aktuálního dílčího cíle, avšak zde už se jedná o proces manipulace s účetními údaji s cílem transformovat účetní výkazy, které mají vykazovat věrný a pravdivý obraz účetnictví do podoby, jakou si přejí jejich tvůrci,
- v neposlední řadě je možné narazit i na jednání třetího typu, kdy daňový subjekt provádí i hlubší zásahy do účetnictví společnosti za účelem sledování svých subjektivních zájmů a cílů (Drábková, 2017).

„Problematické je nalezení hranic mezi tím, co je v rámci kreativity účetnictví přípustné v souladu se zajištěním odpovídající míry věrného a pravdivého obrazu účetnictví, a tím, co můžeme definovat jako podvod“ (Drábková, 2017).

V neposlední řadě, než se pozornost stočí již ke konkrétním technikám kreativního účetnictví, je dobré připomenout si, proč a na základě jaké motivace k těmto úkazům vlastně dochází. A také jaké faktory mohou mít na zachycení ekonomického zdraví podniku vliv. Jelikož je účetnictví v podstatě zrcadlením hospodářské aktivity společnosti a je záznamem toho, jak se obecně firmě daří a zda prosperuje, či nikoliv. Je výstup z něj důležitým vodítkem hlavně pro potenciální investory. Tyto výstupy z firemního výkaznictví poskytují vnějším pozorovatelům obrázek o tom, jak dobře nebo někdy i špatně na tom firma je. A nejen podle tohoto ukazatele se eventuální odběratelé, dodavatelé, obchodní partneři, banky i jiné subjekty mohou svobodně rozhodnout, zda chtějí mít s danou firmou co dočinění. Tento fakt je pak hlavní pohnutkou pro vznik a uplatnění kreativního účetnictví. Protože ať už firma shání nové obchodní partnery, či podává žádost o poskytnutí úvěru, při všech těchto aktivitách je nutné, aby zkrátka vypadala dobře, respektive aby obraz společnosti hovořil o její prosperitě, solventnosti a důvěryhodnosti.

Z tohoto důvodu se manažeři obchodních společností uchylují k využití flexibility v rámci účetnictví a snaží se tak uměle a neoprávněným způsobem zvýšit zjevnou výkonnost firmy. Uspokojují tak řadu manažerských zájmů včetně například zvýšení zisku nebo navýšení aktiv. Toho lze dosáhnout legálně za pomoci kreativního účetnictví, kdy společnost využije pružnosti účetnictví. Avšak může se stát, že v některých případech se vedení podniku dopustí falšování účetnictví nebo podvodu. V této situaci samozřejmě vedení překračuje pravidla a předpisy, kterými se účetnictví řídí. Často je to proto, že se vedení dostalo do vážných finančních potíží a hledá způsob, jak oddálit nevyhnutelné. Jedná se takřka o odkládání kolapsu společnosti. Manažeři při zoufalé snaze zachránit podnik před zkázou pak používají zakázané účetní techniky, falšují záznamy nebo dokonce zaznamenávají fiktivní transakce. Nejsmutnějším obrazem je pak firma, která v dobré víře začala aplikovat kreativní účetnictví, které se praktikovalo v mezích zákona, ale nakonec skončila u spáchání podvodu (Jones, 2010).

Účetní znázornění reality neboli „zrcadlo“ společnosti je pak ovlivněno hned mnoha faktory, které na něj působí. Různé koncepty pak poskytují široký prostor pro vznik tzv. informační asymetrie, tedy stavu, kdy realita není shodná s konečnými čísly uvedenými v účetních výkazech a naopak. Takové vlivy jsou znázorněny na následujícím obrázku (Drábková, 2020).

Obrázek 1 „Koncepty ovlivňující zrcadlení reality do účetnictví“

Zdroj: vlastní zpracování dle Drábkové (2020)

Pokud lze v souvislosti s tímto tématem vůbec hovořit o „výhodách“, které aplikace praktik kreativního účetnictví může skýtat. Tak nejčastěji se samozřejmě jedná o „výhodu“, kdy společnost vylepší svůj obraz v očích veřejnosti, kdy zvýší vykazovaný zisk nebo zmenší vykazovanou ztrátu. Další nespornou „výhodou“ je, že společnost může, jakkoliv manipulovat s finančními ukazateli a vylepšuje si tak svou image před potencionálními investory, obchodními partnery nebo před institucemi finančního ražení, jako jsou například banky. Další takzvané „výhody“ lze spatřovat i v tom, že při aplikaci různých kreakcí si společnost nemusí dělat starosti, co se týče půjček, jelikož má tak perfektní a naprosto bezchybné portfolio, že je každá banka ráda přijme za nového klienta. Pokud si firma vede dobře a zatajuje skutečný stav věci, jako je nějaké finanční riziko, tak se nejen nemusí bát, že by měla nouzi při snaze zažádat o úvěr. Ale pokud vše vypadá, jak by mělo, rozhodně zde neexistuje žádný důvod, proč by se měla společnost dočkat kontroly od akcionářů, dozorčích orgánů, případně auditorů. Zkrátka vše je v naprostém pořádku, a tak se firma nemusí obávat žádného zásahu, to je další „výhodou“. Takto se firma vyhýbá nejen kontrolám, ale navíc se dostane do pozice, kam by se bez aplikace metod kreativního účetnictví nikdy nemohla dostat. Respektive jsou jí poskytovány úvěry, půjčky a jiné služby, ba dokonce výhody, na které by ve skutečnosti společnost nikdy nedosáhla a nemohla si je nárokovat.

Avšak tak jako všechno, má i aplikace těchto postupů svou stinnou stránku. Na jedné straně si může společnost vylepšit reputaci, zajistit si lepší místo na trhu i přístup k cizím zdrojům financování. Tak na opačné straně, pokud je uplatňování těchto praktik odhaleno

a společnost se dopustila trestného činu, stihne ji za to oprávněný trest, který vyřkne soud, ale zároveň firma navždy ztratí důvěru svých klientů, investorů, dodavatelů, akcionářů i široké veřejnosti. Její reputace bude silně poškozena a firma zkrátka přijde o své dobré jméno jednou provždy.

3.1.1 Motivace subjektů pro využití kreativního účetnictví

Co vůbec účetní jednotky vede k praktikování kreativního účetnictví? Jaká je jejich motivace? Jaké důvody je k tomu vedou? Motivace zkreslování obrazu společnosti, vylepšování finanční pozice a výkonnosti společnosti se liší především dle původce těchto kroků a jejich vlastních zájmů. Avšak obecně lze říci, že hlavními důvody, proč se to 'mu tak děje, je nedůsledné uplatňování základních principů správy a řízení společnosti. Další příčinou, která často podniky dovede k riskantnímu chování je přílišné očekávání ze strany účastníků kapitálového trhu, finančních analytiků a investičních poradců. Osobní zájmy vedení společnosti tu ovšem také hrají roli, především pokud je vrcholové vedení podniku příliš zainteresované na výsledku hospodaření firmy, zejména pak na tržní hodnotě akcií, na kterých mají také svůj patřičný podíl. Neúcta a frivolnost k hodnotám společnosti, etickým zásadám a osobní morálce je taktéž důvodem uchýlení se ke kreativním praktikám (Kovanicová, 2005).

Motivace různých vrstev společnosti se liší. Z pozice manažerů se jedná o osobní prospěch, jehož ekvivalentem nemusí být nutně maximalizace zisku, ale spíše maximalizace vlastní „užitečnosti“, která se projeví jednak ve vykazovaném zisku, ale i vedlejších výhodách a příjmech, které k této pozici neodmyslitelně patří. Pro manažera to znamená i rozšíření pole působnosti, počtem a úrovní jeho podřízených, ale i rozsahem finančních prostředků, se kterými může v rámci firmy nakládat (Krupová, 2001).

Špatný management, který nezvládl řízení podniku a svým počínáním způsobil nezvratné škody, i to je další podstatně negativnější motivace. Zde se firma pouze snaží oddálit nevyhnutelné, tedy hrozící úpadek. Snaha o snížení daně nebo tlak ze strany investorů, to jsou další příklady, kterých však existuje celá řada (Krupová, 2001).

3.1.2 Hlavní skupiny manipulačních strategií

Při uplatňování různých modifikací spojených s kreativním účetnictvím lze dle Jonese (2010) rozpoznat skupiny manipulačních strategií s účetními záznamy, těchto skupin je celkem pět.

- I. Modifikace výnosů – do této skupiny lze zařadit například předčasné rozpoznávání prodejů, zvýšení úroků z pohledávek, účtování fiktivních tržeb, účtování výnosových položek na rozvahových účtech atd.,
- II. Snížení závazků – zde je řeč o technikách mimobilančního financování a rekvalifikaci dluhů do formy vlastního kapitálu,
- III. Modifikace nákladů – ta se uplatňuje například, pokud firma akumuluje náklady vybraných účetních období na úkor následujícího účetního období („big bath“), nebo nadhodnocuje zásoby při inventarizaci či prodlužuje doby odpisování a při jiných praktikách,
- IV. Nadhodnocení aktiv – sem patří aktivity jako zvýšení goodwillu, zvýšení hodnoty DHM, přecenění fixních aktiv, porušení tržního principu ocenění a jiné,
- V. Navýšení provozního peněžního toku – tady firma buď maximalizuje provozní peněžní toky, nebo naopak projevuje snahu o jejich minimalizaci.

3.1.3 Stupně manipulace účetního výkaznictví

Manipulaci s účetními výkazy lze spatřit ve třech úrovních, dvě úrovně obsahují praktiky kreativního účetnictví, třetí úroveň představuje z pohledu trestního zákoníku účetní podvod.

Kreativní účetnictví lze takto posuzovat ze dvou hledisek. První hledisko zahrnuje užití kreativních metod v účetnictví, které dodržují zásadu věrného a poctivého zobrazení, jedná se tedy o metody, které jsou povolené českou účetní legislativou, respektive zákonem o účetnictví, vyhláškami Ministerstva financí a Českými účetními standardy. Druhé hledisko pojednává o kreativním účetnictví takového rázu a za použití takového způsobu metod, kteréžto jednání není v souladu s účetní legislativou. Nesplňuje zásadu o věrném a poctivém zobrazení. Takové počínání je postižitelné sankcí pokuty za vedení účetnictví dle §37 a §37a zákona o účetnictví (Drábková, 2017).

Lze v této oblasti spatřit ještě třetí hledisko, to se však nachází již mimo techniky kreativního účetnictví. Daná oblast zahrnuje podvodné finanční výkaznictví a je vymezena

§254 o zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění dle trestního zákoníku. Pak jsou tu ještě další paragrafy trestního zákoníku, které se týkají účetních machinací. Paragrafy §240 a §241 se týkají neodvedení a krácení daní. Krádeži a zpronevěře se věnují §205 a §206, které s manipulací účetních výkazů úzce souvisí (Drábková, 2017).

3.1.4 Praktiky a techniky kreativního účetnictví

Kreativní účetnictví je velmi široký a abstraktní pojem. Lze si pod ním představit téměř jakoukoliv účetní modifikaci či manipulaci s čísly, a i když je to poměrně mladá disciplína, jež byla popsána prvně až v roce 1986, existují zde již různé záznamy všelijakých technik či kroků, kterými se tento směr vyznačuje a jež byly v minulosti pozorovány. Takovými metodami a jejich používáním se také proslavily významné podniky jako například společnosti Enron, Parmalat, Tyco, WorldCom, Olympus nebo Siemens. Jednalo se však bohužel pro firmy o proslavení nechvalné a širokou veřejnost pobuřující, jelikož zde bylo praktikováno kreativní účetnictví ve své nelegální podobě.

Mezi takové praktiky například patří:

- agresivní výběr a použití účetních principů,
- podvodné finanční výkaznictví,
- a veškeré postupy, které vedou k používání earnings managementu a income smoothingu (Volkánová, 2014).

Techniky kreativního účetnictví, které zahrnují účelovou manipulaci s údaji, mohou být více či méně zřetelné, do takové kategorie spadá například takzvaný „window dressing“. Dále je pak možné se setkat s praktikami, které jsou nesmírně náročné a vyžadují vysokou kvalifikaci. Takové jednání je jen velmi obtížně odhalitelné i pro zkušené a kvalifikované auditory, do této skupiny lze zařadit kupříkladu takzvané „mimobilanční (mimorozvahové) financování“ (Drábková, 2017). Na obrázku 2 jsou ilustrativně znázorněné praktiky a techniky kreativního účetnictví, o nichž pojednává celá tahle kapitola.

Obrázek 2 „Praktiky kreativního účetnictví“

Zdroj: vlastní zpracování dle Drábkové (2020)

3.1.1.1 Řízení zisků – „earnings management“

Dochází k němu v případě, pokud management podniku používá různé stupně úsudku v rámci finančního výkaznictví a struktury transakcí. Tyto finanční výkazy potřebuje společnost změnit proto, aby oklamala akcionáře a vytvořila iluzi o lepší ekonomické výkonnosti firmy, nebo také proto, aby ovlivnila výsledky vyplývající ze smluv, které závisí na vykazovaných účetních údajích (Accounting Horizons, 1998).

„Earnings management“ je neustálá manipulace se zisky, která má směřovat k předem stanovenému cíli. Tento cíl buďto nastavuje management společnosti, nebo je předpovězen analytiky a společnost se jej tímto způsobem snaží naplnit. Může to být také částka, která by se měla shodovat s nějakým plynulým, lépe udržitelným tokem zisků. Zkrátka se jedná o účetní manipulace, jejichž cílem je zvýšit nebo naopak snížit zisk (Volkánová, 2014).

Tak jako je tomu u kreativního účetnictví, tak i v případě earnings managementu existuje několik definic od různých autorů, kde se promítá, z jaké pozice a profese na danou problematiku nahlíží. Ch. Mulford a E. Comiskey (2002) tvrdí, že „*earnings management je aktivní manipulace s účetními výsledky, aby byl vytvořen pozměněný obraz o výkonnosti společnosti.*“

Earnings management je praktikou nezákonnou, v tomto případě se praktikování kreativního účetnictví pohybuje na nejvyšším stupni „kreativity“ A představuje problém pro finanční

výkaznictví u veřejných společností. Jak již bylo řečeno, tento proces zahrnuje používání různých triků, které pozmění informace o skutečné finanční výkonnosti firmy tak, aby bylo dosaženo žádoucích výsledků. Jedná se tedy o falšování účetního výkaznictví ve své nejčistší podobě (The 1999 Annual Report of the U.S., 1999).

Je běžnou praxí analytiků vydávat prognózy zisku pro firmy obchodující na světových burzách. Firmy tyto předpovědi rádi plní, protože pokud se tak nestane, ceny akcií společností často klesají. Firmy, které nedosahují svých cílů, se proto snaží řídit či modifikovat své zisky. Existuje mnoho dalších příkladů řízení zisků. Například k zajištění toho, aby nebyly porušeny dluhové smlouvy, k vyrovnání zisku nebo k udržení výnosů a cen akcií při převzetí (Jones, 2010).

Motivací k takovému počínání tedy většinou bývá snaha oklamat akcionáře, kdy jsou zkresleny základní ukazatele výkonnosti společnosti, dalším motivem také mohou být již uzavřené smlouvy, na kterých závisí vykazované účetní údaje, tehdy samozřejmě společnost využije řízení zisků, aby ovlivnila výsledky vyplývající ze smluv a dostála svého (Drábková, 2017).

3.1.1.2 „Vyhlazování“ účetnictví – „income smoothing“

Pojem „income smoothing“ je součástí earnings managementu, zde se uplatňuje snaha minimalizovat rozdíly mezi vrcholy a propady v běžné časové řadě zisků. Společnost tak kalkuluje s dobrými a špatnými obdobími, kdy se pokouší snižovat a zadržovat zisky během dobrých let a využívá jich v letech slabších. Jedná se tak o úmyslné nadhodnocování, či podhodnocování skutečného stavu věcí (Volkánová, 2014).

Společnost se tak jinými slovy snaží odstranit výkyvy zisku mezi jednotlivými účetními obdobími. Snaží se tak docílit jakési alespoň vzdálené srovnatelnosti účetních dat v čase. Cílem vyhlazení příjmů je vyhnout se negativním dopadům volatility výsledků (Oriol, 2019). Tento převod se provádí například zaznamenáním významných zhoršení v jednom roce, která jsou v budoucím roce zrušena. Tímto způsobem se zisk prvního roku sníží a místo toho se v budoucnu zvýší.

Vyhlazování příjmů lze provést třemi různými typy postupů:

- I. Rok, ve kterém transakce probíhá. Například prodej nemovitosti, nemovitost může být prodána na konci prosince nebo na začátku ledna, a tedy v následujícím účetním roce. Výběrem konkrétního okamžiku, ve kterém je transakce provedena, lze určit výsledek každého roku.
- II. Rozdělení výdajů a příjmů v různých letech. Například odpisy a rezervy jsou položky, které lze rozdělit na větší či menší počet let.
- III. Místo, kde je položka klasifikována. Například položka nákladů nebo výnosů může být zahrnuta do běžných nebo výjimečných výsledků (nebo výsledků pokračujících nebo ukončených operací) podle úroku, čímž se mění image nabízená účty (Oriol, 2019).

Využíváním metody „income smoothing“ se firma snaží vyvolat dojem konzistence zisků a stability své pozice na trhu. Motivací je zde opět hlavně zapůsobit na potenciální investory či finanční instituce, kde by firma mohla v blízké budoucnosti poptávat půjčku či jinou službu.

3.1.1.3 „Window dressing“

Jako každá technika kreativního účetnictví představuje „window dressing“ způsob, jak manipulovat s účetními daty. Institut certifikovaných účetních Anglie a Walesu (ICAEW) definoval „window dressing“ v roce 1986 jakožto *„takové vedení transakcí, při nichž finanční výkazy podávají zavádějící nebo nereprezentativní obraz o finanční situaci podniku.“*

Slovník Finančního výkaznictví Iana M. Anguse a spol. (1996) popisuje „window dressing“ velmi obdobně, tedy jako *„takové vedení transakcí, jehož cílem je vytvoření příznivějšího obrazu o finanční pozici společnosti ve výkazech finančního účetnictví, než jaká je ve skutečnosti.“*

„Window dressing“ a mimobilanční financování jsou dvě hlavní techniky kreativního účetnictví: Použitím těchto metod se obchodní korporace snaží docílit hned několika stavů. Nejtypičtějším příkladem je zvyšování vykázaného zisku, avšak využíváním těchto technik lze dosáhnout i mnoho jiného. Kupříkladu:

- zatajení finančního rizika (především rizika platební neschopnosti),

- vykázání takového stavu základních ekonomických ukazatelů, který je při finanční analýze vnímán pozitivně,
- získání dalších úvěrů a půjček,
- udržení si obchodních vztahů se stávajícími obchodními partnery, investory a dodavateli,
- zachování si či dokonce posílení přístupu podniku k financování prostřednictvím kapitálového trhu (možnost emitovat cenné papíry),
- uniknutí důkladnější kontrole ze strany dozorčích orgánů společnosti apod. (Kovanicová, 2005).

V čem tedy „window dressing“ spočívá? „Window dressing“ zahrnuje hned několik typů manipulací s výkaznictvím, mezi hlavní takové patří například:

- prodej a zpětný odkup aktiv,
- praktiky týkající se přeceňování majetku,
- změny v účetních postupech, přijatých účetních politikách a úmyslné chyby,
- záměrné zaměňování dlouhodobého majetku za krátkodobý majetek a naopak, respektive vykazování dlouhodobého majetku a dlouhodobých dluhů mezi položkami krátkodobého charakteru a obráceně, tedy zařazování krátkodobého majetku a dluhů mezi dlouhodobé položky,
- zkreslené vykazování výnosů,
- porušování zásady opatrnosti v účetnictví,
- zkreslené ocenění majetku již při jeho pořízení,
- vědomě chybné odhady doby životnosti majetku,
- záměna modernizace majetku s opravou nebo opačně,
- zbytečné vykazování majetku, které společnosti nepřináší žádný ekonomický prospěch,
- nebo například půjčky přes konec účetního období (Krupová, 2001).

Avšak toto cizí slovo, které nedisponuje českým ekvivalentem, skrývá mnohem více, než by se na první pohled mohlo zdát. A některé výše uvedené manipulace je nutno uvést na pravou míru a přiblížit si je. Záměrně chybné zařazení krátkodobých aktiv a závazků mezi dlouhodobé položky a naopak, to je krok, jehož pohnutky jsou jasně zřejmé, má zkrátka

ovlivnit výši hospodářského výsledku. Například ale vykazování majetku, který společnosti nepřináší žádný ekonomický prospěch, jinými slovy znamená, že podnik zařazuje do svého výkaznictví majetek, který neodpovídá definici aktiv. Podnik však může činit i opak, tedy nevykazuje aktiva, která by měl a která vyhovují definici aktiv.

To samé pak může podnik činit i s výnosy. Respektive opět vykazuje něco, na co nemá nárok. Vykazuje tedy výnosy, aniž by vyhovovaly jejich definici, to znamená, že podnik kupříkladu vykáže tržby, avšak ke skutečné realizaci těchto tržeb nikdy nedošlo, tudíž nedojde k naplnění výnosu a jedná se pouze o příjem. Totéž může podnik provádět i naopak a to tím, že nevykáže výnosy, kterých bylo prokazatelně dosaženo.

Mezi další jednání, kterých se účetní jednotky dopouštějí, jsou úmyslně špatné odhady, ať už se jedná o dobu používaných aktiv, výši rezerv, čisté realizovatelné hodnoty některých aktuálních položek, ale obecně se jedná o cílené dopouštění se chyb napříč celým účetnictvím a všemi účetními výkazy. Co bylo dále zmíněno ve výčtu manipulací, bylo taktéž porušování zásady opatrnosti, to spočívá v tom, že firma cíleně nesnižuje hodnotu aktiv, nebo třeba nevytváří rezervy ani v případech, kdy jí to ukládají účetní standardy. Avšak toto chování lze páchat i v opačném kurzu, tedy když se firma této zásady snaží dostat až příliš, jedná se o nadměrnou aplikaci, která se projeví kupříkladu příliš vysokou tvorbou rezerv (Volkánová, 2014).

Ale tím výčet, co vše se skrývá pod pojmem „window dressing“, zdaleka nekončí, uplatňuje se zde řada dalších modifikací, ba i skutečného podvodného jednání. Společnosti se neštítí mnohdy vystavovat falešné faktury v řádech milionů peněžních jednotek, nemají problém ani s prováděním fiktivních dodávek zboží nebo nedodržují požadavky časového rozlišení (Volkánová, 2014). Obecně lze říci, že se používá k označení manipulací provedených za účelem dosažení co nejlepších výsledků na konci roku. Příklady tohoto typu manipulace jsou: zpoždění plateb poskytovatelům na konci roku, aby se zvýšil zůstatek hotovosti, nabídka vysokých slev klientům ke zvýšení prosincových tržeb, odložení účtování výdajů až po uzavření roku a tak dále (Oriol, 2019). Takových praktik je opravdu velmi mnoho. Avšak ty hlavní byly vyjmenovány v přehledu výše.

Praktiky „window dressing“, zahrnující techniky manipulace účetních výkazů, se mohou z části projevovat legálními kroky, které jsou v rámci národní účetní legislativy. Na druhou stranu jsou zde obsaženy i techniky, které jsou již zákonem postihnutelné a hrozí za ně sankce, toto upravuje zákon o účetnictví a trestní zákoník. Na „window dressing“ navazuje další technika, tzv. mimobilanční financování. Což je jednání jen velmi těžko odhalitelné i pro cvičené oko auditora (Drábková, 2017).

3.1.1.4 Mimobilanční financování

Také se může nazývat jako mimorozvahové financování a je to jedno z nejkompexnějších a nejkomplicovanějších forem kreativního účetnictví. *„Mimobilanční financování lze definovat jako „takové financování nebo refinancování podnikových činností, které se při dodržení zákonných požadavků a existujících účetních zásad nemusí objevit v jeho rozvaze“* (Drábková, 2017).

Institut certifikovaných účetních Anglie a Walesu (ICAEW) v roce 1986 také popsal mimobilanční financování jako *„takové financování nebo refinancování podnikových činností, které se při dodržení zákonných požadavků a existujících účetních zásad nemusí objevit v jeho rozvaze.“*

Základním cílem mimorozvahového financování je přání společnosti nevykazovat či odstranit závazky z účetní bilance. Motivy těchto praktik se mohou lišit. V některých případech společnost tak jedná proto, že jí hrozí, že by mohla ohrozit nebo porušit své úvěrové smlouvy tím, že bude v rozvaze vykazovat příliš mnoho dluhů. V ostatních případech to může být jen proto, aby rozvaha vypadala lépe v očích potenciálních investorů či jiných pozorovatelů zvenčí. Firma tak může vylepšit svůj obraz a působit silněji, stabilněji. Lze se na to podívat ale i trochu jinak, mnoho společností si půjčuje peníze na nákup aktiv a na financování svých operací. Chtějí zaznamenat svá aktiva, ale ne pasiva (Jones, 2010).

Tudíž se při těchto praktikách a metodách děje, že se aktiva a pasiva, co se běžně vykazují v účetní rozvaze, vykazují v rozvahách jiných subjektů. Pomocí mimobilančního financování se podniky snaží dosáhnout nízké míry zadluženosti a podílu dluhů k vlastnímu kapitálu. Může se tedy odehrát například takový scénář, že společnost obdrží určité peněžní

prostředky od cizích zdrojů, čímž jí vznikne dluh. Jelikož chce mít však stále dobrý obraz o finančním postavení, zkrátka tento dluh nevykáže jako závazek (Volkánová, 2014).

Opět je nutno uvést ty nejtypičtější a nejzásadnější účetní manipulace, kterých se společnosti dopouštějí při aplikování mimorozvahového financování. Zde jsou tyto techniky vyjmenovány:

- účetní zachycení prodeje pohledávek nebo faktoringu, což je metoda financování krátkodobých úvěrů poskytnutých především při dodávkách zboží a služeb, v závislosti na riziku vyplývajícím z nesplacení pohledávek, respektive nevykazování závazků vyplývajících z nesplacení pohledávky,
- úmyslná záměna finančního (též kapitálového) leasingu za operativní leasing,
- půjčky, například s pevným úrokem, vymezené jako vlastní kapitál,
- zaručené půjčky, které společnost považuje za tržby,
- v neposlední řadě také prodej pohledávek nebo faktoringu zachycených v účetnictví v závislosti na riziku, které plyne z nesplacení pohledávek (Kovanicová, 2005).

3.1.1.5 Prohloubení ztráty – „big bath“

Tato praktika je naprostým opakem techniky „income smoothing“. Jedná se o manažerskou strategii, jak se takzvaně zbavit všech „špatných“ zpráv najednou. Technika „big bath“, neboli volně přeloženo jako „velká lázeň“, umožňuje prohloubit účetní ztrátu daného účetního období. Jev „velké lázně“ bývá provázán s jinými nepříliš častými jevy v organizaci, jako jsou změna managementu nebo s obdobím zahájení risk managementu. Prohloubením ztráty pochopitelně ještě vzrostou hodnoty zisků následujících období, jedná se o úmyslné podhodnocování ekonomické činnosti podniku, kdy se na oko snaží působit méně výkonně. Management tedy využije prohloubení ztráty právě proto, aby v následujícím období svůj zisk zvýšil a tím poukázal na značné zlepšení ekonomické situace podniku (Drábková, 2017).

Jak k tomu tedy dochází? Tato strategie snižování výdajů spočívá v tom, že slouží k vykazování výdajů, které by v příštích letech vznikly, do jednoho roku. Dvě společné oblasti, kde se používá metoda tzv. „velké lázně“, jsou v akvizičním účetnictví a také když nové vedení převezme společnost. V akvizičním účetnictví je to spojeno s účtováním rezerv. Základní myšlenkou je, že nyní firma vykáže co nejvíce nákladů, aby budoucí výkon vypadal

lépe. Odepisují se tedy obchodní pohledávky tak, aby firma mohla v příštím roce inkasovat vyšší zisk (Jones, 2010).

V neposlední řadě „velká lázeň“ umožňuje v mnoha případech generování nadměrných rezerv, v anglické terminologii se tomuto přezdívá tzv. Cookie jar. Tyto nadměrné rezervy lze v budoucích letech zrušit a vrátit, a v důsledku toho zvýšit zisky v letech, kdy jsou rezervy vráceny (Oriol, 2019).

3.1.1.6 Agresivní účetnictví

Pod tímto slovním spojením se skrývá působivý a záměrný výběr a užívání účetních principů, které jsou prováděny ve snaze dosáhnout žádoucích výsledků. Následné praktiky mohou a nemusí být v souladu s Všeobecně uznávanými účetními principy, tedy US GAAP (Drábková, 2017).

Zahrnuje záměrnou volbu účetních postupů, které budou mít více společného s dosažením konkrétního manažerského cíle, jako je vyšší zisk, než s dodržováním účetních zásad a prezentací věrného a poctivého obrazu účetních výkazů (Jones, 2010).

Závěrem je dobré poznamenat, že je vždy nutné rozlišovat, kdy se jedná či už nejedná o techniky kreativního účetnictví. Kreativní účetnictví v této kapitole představovalo určitou míru benevolence ve vykazování, danou možnými variantami výběru metod zpracování výkazů, povolenými legislativou. Avšak zároveň je nutno je vnímat až jako určitou formu „podvodného“ účetnictví, při použití některých postupů (Kouřilová a spol, 2016). Při takovémto počínání je totiž velmi jednoduché sklouznout k praktikování trestné činnosti. Například mnoho z uvedených praktik lze označit jako zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění, které je upraveno v §254 trestního zákoníku 40/2009 Sb., za takové počínání může být pachatel potrestán odnětím svobody či uložením peněžitého trestu.

Nicméně, je možné se setkat jak se záměrným, tak i nezáměrným zkreslováním informací. Lze se potkat s účetními výkazy, které nemají dostatečnou vypovídací schopnost, avšak nejedná se u nich o záměrné zkreslení údajů. Zkrátka k takové situaci došlo z jiných důvodů, jako je například neúplnost vstupních údajů, nedbalá práce účetních a mnoho dalšího. V tomto případě se nedá mluvit o kreativním účetnictví (Volkánová, 2014).

3.2 Podvodné jednání

Dalším trestným činem, jehož se daňové subjekty dopouštějí při vykonávání podnikatelské činnosti je podvod: „*Kdo sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci*“ (Trestní zákoník 40/2009 Sb.).

Pokud je podvodným jednáním způsobena škoda nikoli nepatrná, jedná se o trestný čin. V tomto případě se poškozenému neodnímá věc proti jeho vůli, jako je tomu u trestného činu krádeže, nýbrž poškozený sám věc dobrovolně odevzdá, nebo si ji nechá vzít. Protiprávní jednání tedy tkví v tom, že „dobrovolné“ odevzdání věci pachateli se děje z důvodu uvedení poškozeného do omylu, nebo nečinností pachatele, kdy využije vlastního omylu poškozeného nebo v zatajení pachatelem podstatných skutečností, jež má za následek jednání poškozeného v omylu (Chmelík a Bruna, 2015).

Některé osoby, jimž byla svěřena určitá pravomoc, mají tendence spáchat podvod za účelem se obohatit. Z pozorování vyplývá, že se dají určit čtyři základní znaky, které jsou společné pro všechny případy podvodného jednání:

- pachatel považuje svůj čin za neodhalitelný,
- dochází ke zneužití svěřené pravomoci,
- motivem je snaha o přímé či nepřímé obohacení pachatele na úkor společnosti,
- působí určitou škodu na aktivech, zdrojích či tržbách společnosti (Volkánová, 2014).

Avšak ne vždy se nutně musí jednat o podvod, pokud v procesu vykazování účetnictví bylo postupováno jinak, než je standardní. Je nutno počítat i s lidským faktorem a jeho neopominutelnou vlastností a to, že člověk není neomylný. A je tudíž nasnadě, že při svém počínání chybuje. Proto je zapotřebí, položit si otázku. „Kde je hranice mezi účetní chybou a podvodem?“ Hranice mezi účetní chybou a účetním podvodem tvoří úmyslné jednání pachatele, je tedy nutné prokázání záměru viníkovi. zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, jež postihuje úmyslné trestné činy manipulace s účetnictvím a daňovými podvody, rozlišuje v důkazním řízení, zda pachatel „mohl vědět“, „měl vědět“ či „věděl“ o spáchání podvodu (Drábková, 2017).

3.2.1 Rozdíl mezi účetní chybou a úmyslným podvodem

V účetní závěrce mohou vznikat závažné nesprávnosti zapříčiněné chybou nebo podvodem. Rozdíl mezi nimi je dán povahou jejich vzniku. Určujícím faktorem pro vznik chyby je její neúmyslnost, kdežto podvodné jednání se děje úmyslně a za plného vědomí pachatele. Avšak obě tyto okolnosti mají za následek nesprávnost účetní závěrky, a tedy i následnou irelevanci účetních informací, které nemohou zainteresovaným osobám poskytnout pravdivý obraz o hospodaření účetní jednotky (www.acfe.cz [on-line]).

Chyba nastane v případě, že účetní neúmyslně uvede v účetní závěrce nesprávný údaj, může se též omylem dopustit vynechání některé částky anebo nezveřejní některé skutečnosti. Chyba může vzniknout hned několika možnými způsoby, kupříkladu vznikne při zpracování nebo shromažďování dat, ze kterých je následná účetní závěrka tvořena. Dále vlivem přehlédnutí nebo nesprávné interpretace skutečnosti může vzniknout chybný účetní odhad. A v neposlední řadě se může chyba vloudit při aplikaci účetních principů souvisejících s oceněním majetku, chybným zaúčtováním, mylnou klasifikací účetního případu, špatnou prezentací nebo zveřejněním (www.acfe.cz [on-line]).

Kdežto podvod je klasifikovaný jako úmyslný čin. Může se ho zúčastnit jedna či více osob vykonávající jakoukoliv funkci na jakékoliv pozici. Může se jednat o osobu působící ve vedení společnosti, řadového zaměstnance, osobu pověřenou řízením společnosti nebo o třetí stranu. Podvod, na němž se podílí jeden, eventuálně více členů vedení společnosti nebo osoby řídící společnost, takový podvod se označuje jako „podvod ze strany vedení“. Pokud se na podvodu podílí pouze zaměstnanci podniku, jedná se o „podvod ze strany zaměstnanců“. Ať už se však jedná o podvod jakéhokoliv typu, může ještě navíc existovat spolupráce mezi pachatelem či skupinou pachatelů a dalšími osobami v rámci firmy, nebo zde může figurovat i zainteresovaná třetí strana. Tento trestný čin nabývá podoby klamu a je spáchán za účelem získání neoprávněné či protiprávní výhody. V případě účetnictví spáchání podvodu vede ke zkreslení účetní závěrky (www.acfe.cz [on-line]).

3.2.2 Trojúhelník podvodu

Cressey (1973) ve své knize „Other people's money: a study of the social psychology of embezzlement“ uvádí vůbec nejstarší teorii zabývající se podvodným jednáním a vysvětluje tuto problematiku z hlediska faktorů, které způsobují páchaní trestného činu,

konkrétně podvodu ze strany zaměstnanců. Základní faktory související s pácháním podvodného jednání jsou:

- příležitost,
- pohnutka, stimul či tlak podvodné jednání spáchat,
- schopnost racionálně si podvodné jednání zdůvodnit.

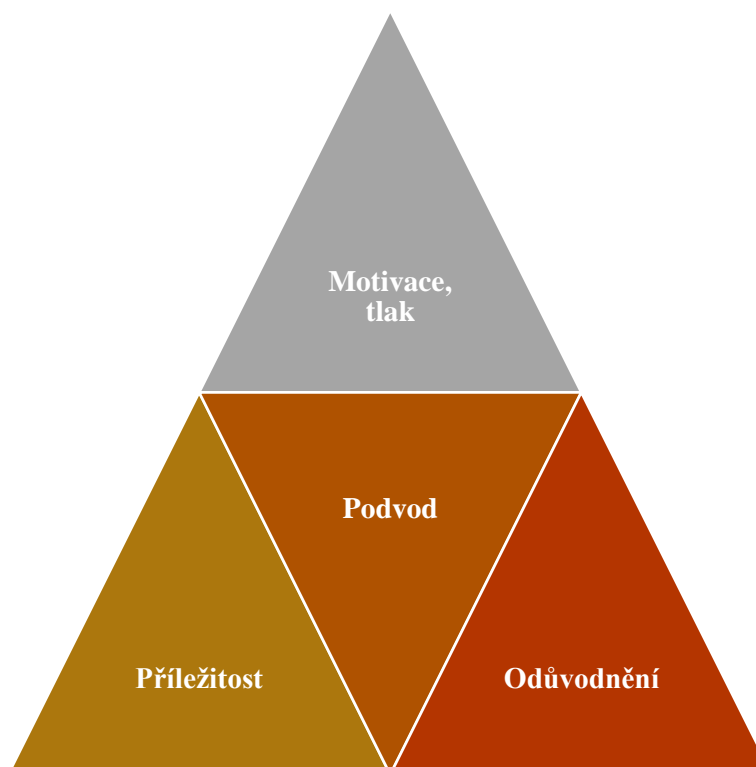
Tato teorie byla nazvána jako „trojúhelník podvodu“ neboli „fraud triangle“ a pokud jsou všechny tyto tři složky splněny najednou, vedou k podvodnému chování. V případě zločinů úřednického charakteru, kterými se D. R. Cressey ve své knize podrobněji zabývá a nazývá je jako „white-collar crimes“ neboli „kriminalita“ či „zločiny bílých límečků“ si lze tzv. „trojúhelník podvodu“ aplikovat na příkladu. Jelikož dle poradenské společnosti TPA Horwath (2011), která provedla v roce 2011 na území České a Slovenské republiky rozsáhlý průzkum a zjistila, že opravdu od páchání trestné činnosti tohoto typu nemá málo společností sídlících na území ČR daleko. Z jejich průzkumu o výskytu podvodů v organizacích na našem území vyplynulo, že polovina organizací v České republice se za poslední dva roky setkala s případy podvodného jednání ve své organizaci. A teď tedy k příkladu úřednického zločinu, dílčími aspekty jsou příležitost, motivace a racionalizace počinu.

Poněvadž jak se říká, příležitost dělá zloděje, tak aby byl pachatel svůj plán schopný naplnit, musí v systému existovat slabina, kterou podvodník využije. V další řadě je tu motiv, který bývá povětšinou finančního charakteru. Podvod bývá páchan z důvodu vlastního obohacení se, tento úředník například potřebuje více prostředků na udržení si náročného životního stylu, nebo aby měl z čeho dotovat své náročné volnočasové aktivity. Jako poslední díl trojúhelníku zbývá proces ospravedlnění se samotného pachatele sama před sebou, kdy se daný člověk domnívá, že vlastně na takové obohacení má nárok, respektive svůj čin obhajuje jako správný, nebo alespoň jako racionální. Má pocit, že je ve své práci finančně podhodnocen a že jeho celkový výdělek neodpovídá jeho schopnostem nebo aspoň zvažuje, proč takové jednání vlastně za riziko stojí.

Takové vyvozování podporuje jak kniha D. R. Cresseyho kde pojednává o kriminalitě bílých límečků, ale i průzkum společnosti TPA Horwath z roku 2011, ze které mimo jiné vyplývá i fakt, že podvody se nejčastěji vyskytovaly v obchodních útvarech. Což odpovídá profilu

úředního zločinu, jež odkazuje na finančně motivovaný nenásilný zločin páchaný obchodními či vládními odborníky. Dále průzkum odhalil skutečnost, že na území České republiky patří k nejčastějším podvodům zejména zpronevěra majetku, podplácení, střet zájmů, a manipulace při výběrovém řízení. Na základě získaných dat lze také konstatovat, že nejčastějším pachatelem podvodů byl zaměstnanec, ale na druhou stranu nejvíce odhalených podvodů bylo odhaleno právě řadovými zaměstnanci, což je chvályhodné. Aby výčet zjištěných skutečností byl kompletní, průzkum také prokázal, že osm z deseti českých organizací vnímá jako nejškodlivější druhy podvodu uplácení a korupci (TPA Horwath Notia Au, 2011). Zmiňovaný trojúhelník podvodu je možné si prohlédnout na ilustraci níže.

Obrázek 3 „Trojúhelník podvodu“

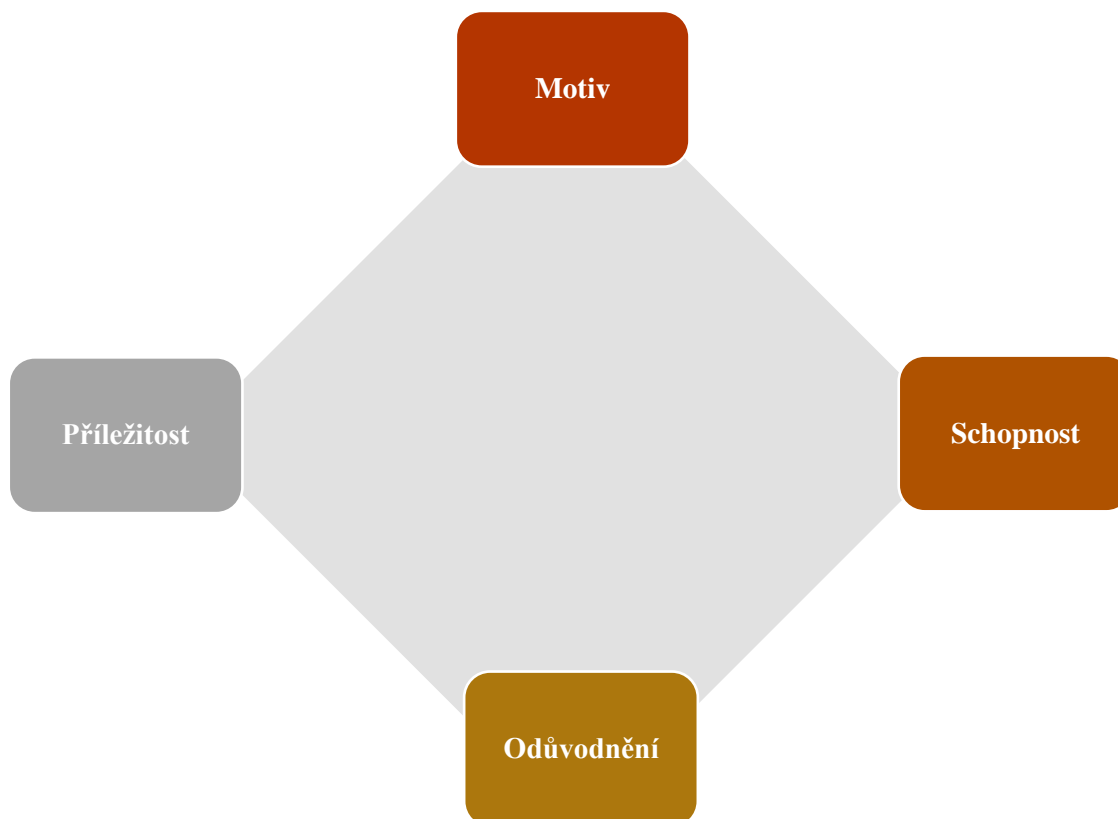
Zdroj: vlastní zpracování dle Cressey (1973)

3.2.3 Diamant podvodu

V roce 2004 byl v článku pro CPA Journal představen nový koncept. Výchozím bodem pro nové pojetí byla D. R. Cresseyho teorie o trojúhelníku podvodu, avšak obohacená o myšlenku a postřehy Davida T. Wolfea a Dany R. Hermanson z The CPA Journal (2004). Ti k současné koncepci přidali ještě čtvrtý element a zastávají názor, že ke zdařilému spáchání podvodu je potřebná ještě schopnost pachatele podvod provést.

Dle studie obou autorů musí potenciální pachatel splňovat hned několik kritérií. Jednak musí v podniku zastávat pozici, jež mu umožní vytvořit a využívat příležitosti, která bude přístupná jen jemu, tehdy je splněn první esenciální předpoklad zmiňovaného diamantu. Pachatel také musí být dostatečně inteligentní, aby dokázal odhalit slabiny vnitřních kontrol a využil svého postavení ve společnosti k vlastnímu prospěchu. Další vlastností úspěšného viníka trestného činu musí být odolnost vůči stresu, rovněž musí oplývat silným egem a vysokým sebevědomím, aby si mohl být jist, že nedojde k objevení jeho podvodného počínání, nebo že z případného obvinění dokáže vyvázat. Podle diamantové teorie by měl být případný viník schopen přesvědčit či přinutit ostatní ke spolupráci nebo k zakrytí podvodného jednání. A konečně by měl být samozřejmě nadaným lhářem, který dokáže lhát soustavně a efektivně a ve svém vymyšlených pravdách se dokáže orientovat (The CPA Journal, 2004). Novodobou teorii diamant podvodu je možné vidět na obrázku níže, svému názvu však obrazové ztvárnění ideje nedostálo. Jelikož se v reálném pojetí zobrazuje jako pravidelný čtyřúhelník.

Obrázek 4 „Diamant podvodu“

Zdroj: vlastní zpracování dle The CPA Journal (2004)

3.2.4 Druhy podvodů

Všechny podvody se dají roztrždit do několika základních kategorií. Druhů podvodů je celá řada, každý druh je spáchán jiným způsobem a vyžaduje jiné kroky prevence před tímto jednáním. Nejzákladnějším členěním je rozdělení podvodů na externí a interní. Externí podvod je spáchán externím subjektem za účelem obohacení se na podvedené společnosti bez pomoci spojenců působících uvnitř podniku. Typickým příkladem je podpis smlouvy s dodavatelem, který si žádá zálohu na zakoupené zboží, jejichž dodávku však nemá v úmyslu realizovat (Volkánová, 2014).

Interní podvody jsou oproti těm externím mnohem hůře odhalitelné, nelze se jim vyhnout jednoduše, jako například u proškolení personálu, aby neuzavíral smlouvy s neověřenými externími dodavateli, jako v příkladu výše uvedeném. Následky interního podvodného jednání mají také obvykle větší dopad na organizaci. Zejména pokud je viníkem řídicí pracovník na vysoké pozici, v krajních případech může takovéto počínání ohrozit i existenci celé firmy. Základním předpokladem pro interní podvod je totiž zrazení důvěry, která byla od počátku zaměstnanci propůjčována. Zájmem pachatele je samozřejmě své provinění skrývat, aby nebylo možné se jej při běžných kontrolách dovítit.

Tato práce je ale zaměřená primárně na vnitřní podvodné jednání. Tím se rozumí takové chování zaměstnance, jenž zneužije svého postavení ve společnosti k získání osobního prospěchu, jež v konečném důsledku vede ke ztrátě podnikových aktiv. Vnitřní podvodná jednání jsou tedy výsledkem činnosti zaměstnanců, případně členů statutárních a jiných orgánů. Klíčovou roli při takovémto počínání pak hraje fakt, že tyto činitelé dokonale znají vnitřní kontrolní systém a související podnikové procesy, nejčastěji se pak dopouštějí nepoctivosti, ba dokonce protiprávního jednání právě ti jedinci, kteří oplývají vysokou mírou důvěry ze strany společnosti, disponují širokou paletou pravomocí a odpovědností (Molín, 2011). Druhy podvodů jako takové jsou pak konkrétněji rozčleněny a zobrazeny v následujícím schématu, avšak pro potřeby této práce není nutné si jejich podstatu a povahu dále přibližovat.

Obrázek 5 „Členění vnitřních podvodných jednání“

Zdroj: vlastní zpracování dle Wells (2013)

3.3 Význam účetních výkazů v účetnictví

V určité fázi lidské existence vznikla ekonomická potřeba měřit a evidovat informace, které byly nezbytné pro vytvoření přehledu a povědomí o majetku, zhodnocování vložených prostředků do podnikání, vstupů do hospodářské činnosti, ale také výstupů vytvořených jejich přeměnou. Se vznikem účetnictví vznikl informační systém, který dokáže zajistit informace o míře zhodnocování vložených prostředků, slouží k efektivnímu řízení zdrojů a jejich kontrole, spočítá a určí daňovou povinnost, nebo poslouží jako důkazní prostředek. Výstupy z tohoto informačního systému dobře poslouží nejen majiteli podnikání, ale i jeho obchodním partnerům, investorům, potenciálním zákazníkům, akcionářům, tichým společníkům, finančním institucím či jiným věřitelům (Líbal, 2014). Výstupem tohoto informačního systému, který shrnuje veškeré snažení podniku a jeho aktivitu, jsou účetní výkazy. Ty nesou, shrnují a interpretují důležité informace a data ve zkrácené podobě tak, aby poskytly jejich uživatelům kýžené poučení.

Primární funkce účetnictví tedy spočívá v poskytování informací o stavu hospodaření podniku. O jeho majetku, kapitálu, nákladech a výnosech, zkrátka jeho povšechné prosperitě. Alespoň tak to ukládá §2 zákona 563/1991 Sb., o účetnictví, že „účetní jednotky, které vedou účetnictví v plném rozsahu, nebo ve zjednodušeném rozsahu, účtují podvojnými

zápisy o stavu a pohybu majetku a jiných aktiv, závazků včetně dluhů a jiných pasiv, dále o nákladech a výnosech a o výsledku hospodaření.“

Tento zákon rovněž účetním jednotkám ukládá povinnost sestavovat účetní závěrku. Účetní závěrka je nedílný celek a tvoří ji:

- rozvaha (balance),
- výkaz zisku a ztráty,
- příloha, která vysvětluje a doplňuje informace (Zákon č. 563/1991, o účetnictví).

Účetní závěrka však může zahrnovat i přehled o peněžních tocích či přehled o změnách vlastního kapitálu. Dá se říci, že účetní závěrku tvoří prvky dělicí se na tři povinné a dva nepovinné.

3.3.1 Účetní závěrka

Účetní závěrka je klíčovým a vrcholovým dokumentem, kterým vrcholí účetní práce v účetní jednotce za celé účetní období. Musí vytvořit komplexní a plastický obraz o společnosti a jejím hospodaření v právě minulém účetním období (Ryneš, 2017). Účetní závěrka je tak ústředním prvkem v komunikaci s věřiteli společnosti, ale též je nutno podotknout, že má velmi významný vztah ke správci daně, jelikož hospodářský výsledek před zdaněním tvoří základ pro výpočet základu daně, a tudíž daňové povinnosti účetní jednotky.

„Cílem účetní závěrky je poskytnout k určitému datu informace o stavu majetku, závazků a kapitálu, o nákladech a výnosech a výsledcích hospodaření. Dále o finanční pozici, výkonnosti a změnách ve finanční pozici účetní jednotky, o schopnosti účetní jednotky pokračovat ve své činnosti a o dalších důležitých skutečnostech, které jsou užitečné širokému okruhu uživatelů při tvorbě ekonomických rozhodnutí“ (Hakalová, 2010).

Do tohoto okruhu uživatelů je možno zařadit akcionáře, společníky, vlastníky, vedení společnosti, investory, věřitele, obchodní partnery, banky, burzy, ale i stát, respektive jeho daňové orgány. A jelikož je tento okruh zainteresovaných osob opravdu široký, je kladen důraz na to, aby byla účetní závěrka nanejvýše srozumitelná, obsahovala relevantní informace, byla spolehlivá a splňovala požadavek, který pozorovateli umožní srovnatelnost účetních informací (Hakalová, 2010).

Účelem sestavování účetní závěrky je provedení kontroly průběžné evidence transakcí, k nimž docházelo v průběhu účetního období, zkompletovat jednotlivé operace, které věcně a časově souvisí s konkrétním účetním případem. Tak by se mělo prokázat, že jsou v účetnictví zaúčtovány všechny účetní případy, že zvolené postupy odpovídají povaze účetního případu a zároveň korespondují s platnou legislativou a že lze veškeré účetní operace doložit (Březinová, 1998). Závěrem je jistě na místě poznamenat, že aby bylo možno k výstupům účetní závěrky dojít, je nutné učinit několik kroků. Počínaje inventarizací majetku společnosti, úpravou ocenění majetku, tvorbou a zúčtováním rezerv, časové rozlišení nákladů a výnosů, výpočet daňové zátěže a uzavřením účetních knih. Tyto kroky tvoří tzv. účetní uzávěrku, posléze musí dojít k sestavení účetních výkazů a v mnoha případech současně k sepsání výroční zprávy. Poté následuje audit účetní závěrky, její schválení, zveřejnění a celý proces končí úschovou veškeré dokumentace. Tímto byla sestavena účetní závěrka, jejíž nedílnou součástí je také právě bilance neboli rozvaha.

3.3.2 Rozvaha

Za účetní výkazy se považuje právě:

- rozvaha (taktéž bilance),
- výkaz zisků a ztrát (říká se mu také výsledovka).

Jedná se o bilančně uspořádaný přehled aktiv (majetku) na jedné straně a zdrojů financování (vlastní a cizí zdroje), jež se označují pojmem pasiva, na straně druhé. Tento stavový výkaz zobrazuje finanční situaci podniku vždy k určitému datu. Rozvaha je členěna tak, aby byla aktiva seřazena podle druhu majetku a od nejméně likvidních položek k těm nejlikvidnějším (Hakalová, 2010). Toto uspořádání a označování položek je stanoveno přílohou č. 1 vyhlášky č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona 563/1991 Sb., o účetnictví (Ryneš, 2017).

Aktiva se za běžné účetní období vykazují v rozvaze v netto hodnotě rozložené na brutto stav majetku neboli vyjádřeném vstupní cenou a korekce k jednotlivým složkám aktiv, to se týká opravných položek a oprávek. Aktiva za srovnatelné období se uvádějí v netto hodnotách, pasiva, kam se řadí položky vlastního kapitálu, rezervy, závazky a jiná pasiva,

jsou vykazována za běžné i srovnatelné minulé účetní období v účetních hodnotách (Ryneš, 2017).

V rozvaze i v účetních knihách se aktiva a závazky člení na krátkodobé a dlouhodobé. Dlouhodobým majetkem se zpravidla rozumí věci, jejich použitelnost je delší než jeden rok, popřípadě u pohledávek to rozhoduje sjednaná lhůta splatnosti. Avšak aby se majetek firmy mohl zařadit mezi DHM musí jeho pořizovací cena činit alespoň 80 000 Kč, což je od loňského roku pro řadu podnikatelů vítaná změna, doposud se pro vstup mezi DHM považovala částka 40 000 Kč, což je polovina nynější výše. O nižší výši částky pro zařazení majetku do DHM si však účetní jednotka může rozhodnout i sama. U DNM neboli dlouhodobého nehmotného majetku se strop novelou zákona platnou od tohoto roku nijak nezměnil, platí tedy, že se opět nehmotné výsledky vývoje, software, ocenitelná práva, goodwill bez ohledu na výši ocenění, povolenky na emise nebo preferenční limity považují za DNM v případě, že jejich použitelnost je delší než jeden rok a pokud účetní jednotka nerozhodne jinak, přesahuje jejich pořizovací cena 60 000 Kč.

Rozvaha je tedy středobodem informací pro vnější i vnitřní uživatele. Objektivnost a směřodatnost rozvahy je však omezena lidským faktorem a účetní jednotkou, která nutně nemusí dodržovat účetní zásady, v takovém případě ale sestavování rozvahy ztrácí smysl. Jelikož rozvaha nezrcadlí skutečnou situaci podniku, postrádá svůj význam. A přichází o svou vypovídací schopnost. Nejpodstatnější zásady, kterých je nutno se držet jsou principy oceňování a opatrnosti, pokud se tak neděje, dochází ke zkreslení účetních informací. Ukázkovým příkladem je situace, kdy je reálná cena majetku nižší než historická cena. Došlo tedy k poklesu hodnoty majetku, a jak velí zásada opatrnosti, podnik by měl vytvořit opravnou položku, avšak nestane se tak. Avšak těchto slabých míst má rozvaha hned několik, její další slabinou také je, že nebere v potaz některé významné položky, které nutně nemusí nabývat účetního charakteru. Leč jsou pro společnost neméně důležité, jedná se hlavně o kvalitu lidských zdrojů, kvalifikaci pracovníků, politickou podporu, know-how a goodwill, který se v rozvaze nepromítne, pokud nedojde například k prodeji podniku. Dalším úskalím je financování majetku, pokud firma využije jako formu financování např. finanční leasing, dostává se do stavu, kdy se takto pořízený majetek neobjeví v aktivech, ale i přesto na druhé straně díky časovému rozlišení nákladů firmě snižuje výsledek hospodaření. K tomuto jevu by nedošlo tehdy, pokud by společnost financovala nákup

majetku jinou formou, pokud by si zažádala o úvěr v bance a majetek pořídila skrz tyto cizí zdroje. Pak by se majetek zcela běžně zařadil do aktiv, zvýší se majetek společnosti a v nákladech se projeví každoročním uplatňováním daňových odpisů spolu s placením úroků bance, které opět vedou ke snížení hospodářského výsledku. Dalším příkladem mohou být rezervy, které společnost tvoří. Jelikož je to pro podnik náklad a jsou podmíněny ziskem, tvoří je podnik z vlastního kapitálu. Avšak v rozvaze je nelze nalézt mezi vlastními zdroji, nýbrž jsou označovány jako cizí zdroje. V případě, že podnik prodělal nepříznivé období, ve kterém utrpěl ztrátu, tato ztráta nemá vliv na základní kapitál společnosti, ale promítne se pouze jako výsledek hospodaření minulých let. Což lze opět spatřovat jako nedostatek. Rozvaha může mít omezující vypovídající schopnost také díky tomu, že společnost vykazuje aktiva, která pro ni nemají žádný ekonomický ani hodnototvorný význam, což ovšem také zkresluje konečný obraz společnosti (Drábková, 2017).

3.3.3 Výkaz zisku a ztráty

Je účetním výkazem, poskytujícím podrobnější informace o tvorbě výsledku hospodaření účetní jednotky. Tento výkaz je seřazen stupňovitě dle jednotlivých činností (Líbal, 2014). Výsledovka je ovlivňována změnami rozvahových položek, které jsou zároveň buď výnosem či nákladem, vztahuje se k určitému časovému období.

Omezená vypovídající schopnost tohoto účetního výkazu spočívá v tom, že nezobrazuje tok přírůstku kapitálu, z čehož plyne, že lze vykazovat kapitál bez vazby na jeho formu. Problém nastává tehdy, když výkaz zisků a ztrát nekoresponduje s rozvahou. K tomu často dochází chybou při zaokrouhlování, nebo když účetní jednotka použije jiné částky v těchto výkazech. Konflikt v účetních výkazech nastává i tehdy, když jsou náklady a výnosy jednotlivých částí nesrovnatelné, nebo pokud se účetní jednotka rozhodla sestavit výkaz pouze ve zkráceném rozsahu, což není u obchodních korporací přípustné (Drábková, 2017).

3.3.4 Příloha

Je nedílnou součástí účetní závěrky a obsahuje důležité informace, které blíže specifikují a vysvětlují obsah vybraných položek rozvahy a výkazu zisku a ztráty. Příloha tyto položky komentuje a rozvádí jejich problematiku, aby bylo možné způsobu jejich podání a zaúčtování lépe porozumět. Dále také doplňuje významné informace, které nejsou

obsahem rozvahy ani výkazu zisku a ztrát anebo se staly mezi rozvahový dnem a dnem sestavení účetní závěrky (Hakalová, 2010).

Příloha by měla čtenáři poskytnout informace zejména o použitých účetních metodách, popřípadě o odchylkách od těchto metod. Taktéž obsahuje informace ke změně uspořádání a označování položek rozvahy, výsledovky a jejich obsahového vymezení a způsobu oceňování (Hakalová, 2010). K upřesnění účetních metod se zpravidla doplňuje, jaké způsoby ocenění majetku a závazků firma používá, jakým způsobem odepisuje dlouhodobý majetek, způsob stanovení opravných položek a opravek, postupy při převodu měn nebo i způsob stanovení reálné hodnoty. Avšak příloha neobsahuje jenom to, lze tam nalézt například i obecné údaje o společnosti (Líbal, 2014).

3.4 Účetní zásady a principy

„Soubor pravidel, základních principů pro vedení účetnictví a sestavování účetních výkazů představují obecně uznávané účetní zásady“ (Líbal, 2014). Jakož i účetnictví samo, tak i účetní zásady a principy se utvářely postupně, vyvíjely se dle potřeb jeho uživatelů. Vycházejí z tradice a principů účetnictví a významu účetních informací, jež jsou hojně využívány četnými uživateli.

V některých zemích jsou zakotveny v právní normě, kterou je upraveno účetnictví, jinde vyplývají ze zvyklosti. V České republice jsou jednotlivé zásady upraveny pro účetní jednotky zejména v zákoně o účetnictví. Takováto pravidla by podnikatelské subjekty měly dodržovat nejen při vedení účetnictví, ale též při předkládání svých závěrů v podobě výkazů zainteresovaným stranám.

3.4.1 Zásada věrného a poctivého zobrazení

Účetní jednotka je povinna vést účetnictví tak, aby odpovídalo skutečnému stavu věcí. To znamená, že v účetní závěrce musí být vykázáno reálné majetkové a finanční postavení účetní jednotky a toto postavení musí reflektovat skutečnosti, jež nastaly v průběhu účetního období. Zobrazení je tedy věrné, pokud obsah účetní závěrky odpovídá skutečnému stavu, a je poctivé, pokud byly použity účetní metody způsobem, který vede k dosažení věrnosti. Věrností je také nutné chápat soulad s předpisy dle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví

v platném znění. Tato zásada je nadřazena všem ostatním zásadám o účetnictví (Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví).

Tato zásada vyjadřuje logický požadavek, aby informace poskytované účetnictvím, pokud mají sloužit k evidenci a ochraně majetku, hodnocení a ověření spolehlivosti vlastníka podniku, hodnocení finanční situace a výkonnosti firmy jako výsledek činnosti a hodnocení úspěšnosti managerů a stanovení daňových povinností, musí zobrazovat skutečnost takovou, jaká skutečně je (Kubíčková, 2016).

3.4.2 Zásada účetní jednotky

Vychází ze skutečnosti, že účetní jednotka musí vést účetnictví jako celek. Hospodářské jevy se pak zachycují ve vztahu k tomuto určitému ekonomickému subjektu. Účetní jednotka se posléze identifikuje a uvádí v záhlaví účetních knih a účetních výkazů, to proto, aby bylo zřejmé, za jaký subjekt jsou údaje vykazovány (Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví).

Sledování stavu a pohybu majetku a kapitálu a zjišťování výsledku hospodaření je možné pouze za přesně vymezený okruh jevů, proto tedy tato zásada. Ekonomický subjekt nesoucí označení „účetní jednotka“, využívá ke své činnosti soubor prostředků, reprezentuje poskytovatele těchto prostředků a je oprávněn s těmito prostředky disponovat. Údaje o majetku a jeho zdrojích vykazuje účetní jednotka ve finančním účetnictví jako celek, avšak rámcově je možné vymezit vnitřní útvary, které vedou účetnictví dílčí a jsou relativně samostatné (Kubíčková, 2016).

Při zakládání dceřiných podniků, organizačních složek, samostatných provozoven a podobně je nutné zkoumat, zda se podle právního statutu účetní jednotky jedná o samostatnou účetní jednotku, je-li právní i účetní vymezení statutu účetní jednotky shodné (Líbal, 2014).

3.4.3 Zásada neomezeného trvání účetní jednotky

U této zásady se předpokládá, že účetní jednotka bude účtovat takovým způsobem a bude používat takové účetní metody, jako kdyby měla fungovat či existovat nepřetržitě. Neboli účetnictví by mělo být vedeno s vidinou předpokladu, že účetní jednotka bude ve své činnosti nepřetržitě pokračovat a že se nevyskytne žádná skutečnost, jež by ji měla v jejím fungování

omezit, nebo dokonce zabránit. Tato zásada nařizuje vést účetnictví takovým způsobem, který nebere ohled na záměr účetní jednotky přistoupit k likvidaci anebo omezit rozsah své podnikatelské činnosti (Zákon č. 563/1991, o účetnictví).

Zásada se při běžném fungování podniku uplatňuje zejména při oceňování aktiv. Z předpokladu, že podnik je schopen platit své závazky k datu splatnosti a nezamýšlí ani nemusí ukončit svou činnost, vychází hlavně postupné odpisování dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku. Jednotka by tedy měla existovat neomezeně dlouhou dobu. Prakticky lze tuto zásadu uplatnit například při zkoumání současného a budoucího vývoje ve sférách podnikání jako je dostatek platebních prostředků, možnosti získávání úvěrů, ziskovost podniku či možnosti odbytu produkce (Líbal, 2014).

3.4.4 Zásada periodicity

Zásada periodicity neboli zásada zjišťování hospodářského výsledku a finanční situace účetní jednotky v pravidelných intervalech bezprostředně souvisí se zásadou předchozí a jejími předpoklady, tedy nepočítá s ukončováním či omezením činnosti podniku nebo s jeho likvidací. Konečný výsledek hospodaření pak lze zjistit až při ukončení její činnosti. V tomto momentu jí byly uhrazeny veškeré závazky a všechna aktiva přeměněna na peníze (Líbal, 2014).

Pro řízení a hodnocení efektivnosti podniku je nezbytné rozdělit neomezenou dobu trvání účetní jednotky na pravidelné intervaly, v nichž se bude zjišťovat výsledek hospodaření a finanční situace účetní jednotky (Líbal, 2014). S ohledem na účetní období jednotky, kterým může být buď kalendářní nebo hospodářský rok, to potom znamená, že se provádí inventarizace neboli porovnání skutečného stavu se stavem účetním v pravidelných intervalech, například jedenkrát ročně. Za toto období se též sestavuje účetní závěrka. Členění na účetní období také vyžaduje, aby se do tohoto období účtovaly jen případy, které s ním věcně souvisí (Zákon č. 563/1991, o účetnictví).

3.4.5 Zásada stálosti používaných účetních metod

Neboli také zásada konzistentnosti. Tato zásada stanovuje, že pokud existuje více legálních možností, jak účtovat a vykazovat účetní případy, pak zvolené metody účetní jednotkou, například při příležitosti účtování účetních případů, odepisování dlouhodobého majetku,

oceňování a podobně, se nesmí během účetního období měnit. Používají se časově nepřetržitě a věcně důsledně, nesmí být tudíž změněny ani v průběhu celé existence ekonomického subjektu. Cílem této zásady je dosažení srovnatelnosti údajů různých účetních období (Zákon č. 563/1991, o účetnictví).

3.4.6 Zásada nezávislosti účetních období

Zásada nezávislosti účetních období neboli akruální princip spočívá v zachycování pouze takových účetních případů do účetní knihy, které věcně a časově souvisí s daným účetním obdobím bez ohledu na tok peněz mezi účetními subjekty. Jak je z tohoto principu patrné, nezáleží na uskutečnění peněžních transakcí či předání jiných ekvivalentů mezi subjekty, nýbrž o skutečnou realizaci účetního případu, účetní případy jsou zaúčtovány a vykazovány s ohledem na věcnou a časovou souvislost. Například při prodeji zboží, služeb či výrobků za hotové peníze, je výnos bezprostředně provázen příjmem peněžních prostředků a událost se v tomto případě vykáže v období svého vzniku. Kdežto při prodeji na fakturu, kdy není okamžik prodeje shodný s peněžním tokem, je výnos vykázán v období vzniku, to znamená ještě předtím, než dojde k platební transakci a příjmu finančních prostředků (Líbal, 2014).

Je tedy nutné provádět časové rozlišení nákladů a výnosů prostřednictvím příslušných účtů časového rozlišení, případně dohadných položek. V takových případech dochází k nákladům či výnosům v odlišném účetním období než k příjmům a výdajům týkajících se této skutečnosti. Časová souvislost se může rozlišovat například u takových položek, jako je nájemné či leasing. U těchto položek je nezbytné rozpočítat jejich poměrné části a zaúčtovat je do příslušného účetního období (Zákon č. 563/1991, o účetnictví).

Tato zásada vychází z potřeby zjišťovat a vyčíslit výsledek hospodaření a také z nastalé schopnosti srovnávat údaje o hospodářském výsledku za jednotlivá období a mezi různými subjekty (Kubíčková, 2016).

3.4.7 Zásada bilanční kontinuity

Tato zásada navazuje na zásadu předchozí. V předešlém odstavci bylo nutno objasnit předpoklad rozdělení celkové, prakticky neomezené doby života sledovaného subjektu do určitých, časově omezených úseků. Jestliže lze však sledovat a zmapovat jednotlivá, samostatná účetní období, zákonitě lze mezi nimi sledovat i určitou spojitost a návaznost.

Tato zásada přímou a logickou návaznost zajišťuje, samozřejmě bez nutnosti přerušení reálných procesů v podniku. Každé dílčí účetní období je zakončováno zjištěním stavu majetku, závazků a kapitálu i též zjišťováním výsledku činnosti daného podniku. A jelikož na sebe tyto časové úseky těsně navazují, musí tudíž počáteční a konečné zůstatky stavu účtů navzájem časově souviset. Konečné a počáteční stavy individuálních účtů spolu musí splynout. Zjednodušeně řečeno, konečný stav účtu účetní jednotky za dané účetní období, který je uzavírán k datu 31. prosince musí mít stejný stav na začátku dalšího účetního období, tedy k datu 1. ledna, pokud účetní jednotka považuje za účetní období kalendářní rok (Zákon č. 563/1991, o účetnictví).

3.4.8 Zásada objektivitv účetních informací

Objektivní účetní informace jsou takové informace, které jsou doložené účetním dokladem a vztahy aktiv a pasiv jsou následně ověřeny řádnou inventarizací. Dle této zásady musí být údaje vedené v účetních výkazech nezaujaté a založené na ověřitelných skutečnostech. Aby účetní dodržel či dodržela tuto zásadu, musí vést své účetnictví úplně, pravdivě, průkazně a správně. Neboli musí zaúčtovat všechny účetní případy vztahující se k danému účetnímu období, všechny zaúčtované účetní případy musí být schopni či schopna doložit a prokázat doklady a zápisy v účetních knihách a správnost účetních informací musí být následně v souladu s právními předpisy (Zákon č. 563/1991, o účetnictví).

Všechny tyto hospodářské operace, jež vstupují do účetnictví, musí být zjištěny objektivně. Platí zde pravidlo, že se vychází z podstaty hospodářské operace, má tedy přednost obsah před formou. Forma prokazování operace nesmí zastírat skutečný stav a ekonomický subjekt je dokonce povinen zkoumat objektivitu daných informací. Z toho vyplývá jediné, že účetnictví a účetní závěrka musí být věrným obrazem skutečnosti (Líbal, 2014).

3.4.9 Zásada oceňování v historických cenách

Tato zásada ukládá účetní jednotce oceňovat majetek v okamžiku jeho pořízení. Ocenění tak vychází z podmínek platných v době vzniku účetního případu, částka je doložená dokladem o provedení hospodářské operace. Tento princip nebere v potaz pokles či nárůst kupní síly, vliv inflace apod., neboli budoucí dopad cenových změn není v tomto případě relevantní (Zákon č. 563/1991, o účetnictví).

Tento způsob oceňování má však své kladné i stinné stránky. Výhodou pro účetní jednotku je relevantní jistota o hodnotě uváděných aktiv a pasiv, která musí být odpovídajícím způsobem doložena. Nevýhodou tohoto procesu je nesrovnatelnost finanční výkonnosti účetních

jednotek. V odlišných časech se mění i ceny aktiv a vlivem nejen inflace lze stejné položky nakoupit za výrazně jiné ceny. Tuto otázku pak řeší následné přeocňování majetku a závazků jednoduše na tržní ceny, eliminuje se tak zkreslení způsobené oceněním majetku podniku historickými cenami (Líbal, 2014).

„Tato zásada má za následek, že účetnictví poskytuje nesprávné údaje o majetku, závazcích a kapitálu (je vlastně v rozporu se zásadou věrného a poctivého zobrazení) a představuje jednu ze slabých stránek účetnictví“ (Kubíčková, 2016).

3.4.10 Zásada opatrnosti

„Zásada opatrnosti vychází z toho, že v účetnictví by se měly „opatrně“ posuzovat skutečnosti, u nichž jsou výsledky nejisté“ (Müllerová a spol., 1994). Jinými slovy se tato zásada týká zejména tří oblastí účetních nástrojů, a to opravných položek, rezerv a oceňování majetku vytvořeného vlastní činností. V praxi se jedná o princip, kdy účetní jednotka musí brát v potaz nejen pozitivní, ale i negativní aspekty své podnikatelské činnosti. Čili je potřeba brát na zřetel jak očekávané zisky, tak však bohužel i ztráty, rizika, znehodnocení majetku či jiné negativní vlivy, které je třeba předpokládat právě například v podobě opravných položek, jde o to, aby údaje o aktivech nebyly s ohledem na možná rizika nadhodnoceny a závazky podhodnoceny. U majetku vytvořeného vlastní činností by se například mělo oceňovat v nižší ze dvou kategorií: ocenění reprodukční cenou a vlastními náklady. Využití těchto nástrojů je striktně regulováno příslušnými daňovými předpisy.

„Zásadu opatrnosti dodrží účetní jednotka, která zaučtuje veškeré náklady v okamžiku, kdy tuší, že mohou vzniknout a výnos až tehdy, když má jistotu, že skutečně nastal“ (Líbal, 2014).

Takže s očekávanými, ale nejistými zisky by se nemělo vůbec kalkulovat, naopak možné i když nejisté ztráty se musí brát v potaz. Jedná se tedy především o položky, jejichž výše

ještě není známá a tyto stavy okolností zatím nenastaly, ale lze je očekávat (Zákon č. 563/1991, o účetnictví).

3.4.11 Zásada vymezení okamžiku realizace

V tomto případě se jedná o okamžik, kdy lze o účetních případech rozhodnout, jak budou zaúčtovány. Samozřejmě se tyto případy buď chovají jako náklady anebo výnosy, avšak podstatná je doba vzniku tohoto konkrétního jevu. Tento okamžik si určuje účetní jednotka sama, nejedná se však o okamžik provedení peněžní transakce mezi subjekty, nýbrž například o moment dodání zboží, vykonání určité služby, vyskladnění výrobků a podobně. Zásada vymezení okamžiku realizace neboli zásada realizačního principu tedy vychází z uznání výnosů v tom účetním období, v němž je zboží či služba dodáno a přijato zákazníkem (Zákon č. 563/1991, o účetnictví).

3.4.12 Zásada zákazu vzájemného zúčtování

Neboli zásada zákazu kompenzace. Tato zásada zabraňuje přímému vyrovnání mezi položkami aktiv a pasiv či nákladů a výnosů. Protisměrné finanční či hmotné toky je zkrátka nutno v účetnictví evidovat odděleně. Jako příklad lze uvést třeba úroky. Pokud se na jednu stranu postaví úroky přijaté a na druhou stranu úroky uhrazené, bylo by teoreticky možné je sloučit a vykázat do účetnictví pouze jejich rozdíl, většinou bývají úroky hrazené vyšší než ty přijaté, tudíž by se účtovalo pouze o poměrném dílu úroků uhrazených. V praxi však toto není možné, jelikož z takového souhrnu nejsou patrné informace o objemu jednoho či druhého toku, výsledná výše rozdílu, tedy uvedeného poměrného dílu uhrazených úroků mohla vzniknout z rozdílu jakýchkoliv částek. Tyto údaje by tudíž ztratily svou vypovídající schopnost a pozbyly by na relevantnosti (Kubíčková, 2016).

Každá položka tedy musí být vnímána zvlášť jako samostatný účetní případ, který bude zaúčtován jako samostatná operace na správné strany účtů. Existují zde však také výjimky týkající se především dobropisů, refundací, doměrků a vratek daní, rozdílů zjištěných při inventarizaci, rezerv, opravných položek a komplexních nákladů příštích období. Jako takovou typickou výjimku lze například uvést naprosto legální vzájemnou kompenzaci, pokud se jedná o pohledávku či závazek vůči stejné účetní jednotce, tyto položky musí být splatné do jednoho roku a hrazeny ve stejné měně. Pokud by ovšem v tomto exemplárním

příkladu hrála roli záloha, v tom případě nelze to nadále považovat za výjimku (Zákon č. 563/1991, o účetnictví).

3.4.13 Zásada přednosti obsahu před formou

Pro účetní jednotku je stěžejní vycházet z podstaty hospodářské operace, respektive nejdůležitější účetní informace pro jednotku je jejich obsah, forma a popis těchto informací jsou už podřadné. Nezbytností v tomto případě je zachytit podstatu účetní operace a následně použít vhodnou metodu zaúčtování, tak aby případy v účetní knize odpovídaly skutečnosti, formální popis informace totiž nemusí vždy vyjadřovat pravou podstatu daného případu, je tedy nutné hledět hlavně na obsah hospodářské operace (Zákon č. 563/1991, o účetnictví).

3.4.14 Princip podvojnosti a souvztažnosti účtů

Jelikož každá operace podvojného účetnictví má vždy dvě strany, tedy z pohledu aktiv a pasiv například, kde je vždy třeba zachytit tento případ na dva různé účty na strany Má Dáti i Dal, samozřejmě na obou těchto účtech se musí jednat o odečtení či přičtení totožné částky. Každá operace tedy vyvolá změnu na stranách dvou různých účtů ve stejné výši, proto se jedná o princip podvojnosti, každá částka se promítne dvakrát na dvou účtech. Principem souvztažnosti je tento jev nazýván proto, jelikož je nutné určit správnou dvojici účtů při účtování daného případu (Zákon č. 563/1991, o účetnictví).

3.4.15 Zásada významnosti

„Úkolem účetních výkazů je poskytovat uživateli informace sloužící pro vytvoření správného úsudku o aktuální situaci podniku a jeho očekávaném budoucím vývoji“ (Líbal, 2014). Je tedy více než žádoucí dávat do účetní závěrky pouze takové údaje, které jsou pro zainteresované osoby a uživatele relevantní a významné. V opačném případě jednak nejsou uživateli informace přínosem, jednak jejich poskytování je bezúčelné a v neposlední řadě může jejich zjišťování, shromažďování a evidování neúměrně zvýšit náklady na vedení účetnictví.

3.5 Etika v účetnictví

„*Etika je zastřešujícím lidským zájmem, který pokrývá všechny oblasti života*“ (Duska a Duska, 2018). Jelikož je téma etika velmi obsáhlé a každý jednotlivec si pod jeho pojmem představuje jiné vzorce lidského chování a jiné morální hodnoty, byl vydán Etický kodex profesních účetních Komorou certifikovaných účetních.

Profesní etika se zabývá stanovením zásad, pravidel a postupů morálního charakteru, které tvoří limity a určují formu výkonu různých povolání v ekonomické sféře, vzniklých a vznikajících prohlubující se dělbu práce (Rolný, 2014).

3.5.1 Etický kodex

Etický kodex profesních účetních vydaný Komorou certifikovaných účetních stanovuje etické požadavky na osobu a výkon profese profesního účetního a jeho spolupracovníků. Tento kodex vychází z předpokladu, že pokud není konkrétně stanoveno určité omezení, platí základní principy pro všechny profesní účetní stejně. Ať už účetní provozuje svou praxi pro veřejný sektor nebo pracuje v poměru zaměstnaneckém (Etický kodex Komory certifikovaných účetních, 2016).

Profesní účetní se mohou z povinnosti dodržování těchto etických norem dostat do rozporu s bezprostředními vlastními zájmy, nebo dokonce do rozporu s loajalitou vůči svému zaměstnavateli. Tuto povinnost jim však ukládá vlastní profese a taktéž veřejný zájem celé společnosti. Avšak etický kodex je pouze jakýmsi vodítkem, jež by mělo napomáhat k praktickému uplatňování cílů, má spíše všeobecnou povahu a není přednostně určen pro řešení konkrétních účetních případů jednotlivých profesních účetních (Etický kodex Komory certifikovaných účetních, 2016).

3.5.1.1 Veřejný zájem

Veřejnost v případě účetní profese je tvořena klienty, státními orgány, zaměstnavateli, zaměstnanci, bankami, investory a jiné další subjekty. Tato klientela se spoléhá na objektivnost a bezúhonnost účetní profese, proto lze konstatovat, že důležitým znakem této profese je převzetí odpovědnosti vůči veřejnosti (Etický kodex Komory certifikovaných účetních, 2016).

Odpovědnost je však komplexní pojem a nelze jej definovat pouze několika úkony, je to nejen povinnost plnit určité potřeby klientů či zaměstnavatelů, ale zahrnuje také například zachování integrity a efektivnosti účetních výkazů předkládaných finančním institucím a akcionářům, přispívání k efektivnímu využívání zdrojů společnosti nebo vytváření důvěry v efektivnost daňového systému a jeho spravedlivé uplatňování (Etický kodex Komory certifikovaných účetních, 2016).

Od profesních účetních se očekává, že budou zajišťovat věrohodné finanční účetnictví a výkaznictví, efektivní finanční řízení a kvalifikované poradenství k celému spektru obchodních a daňových záležitostí. Hospodářská prosperita se mimo jiné také odvíjí od spolehlivosti účetních, jejich postoji k vykonávanému povolání a jejich chování při poskytování svých služeb (Etický kodex Komory certifikovaných účetních, 2016).

3.5.1.2 Cíle

Cílem všech profesních účetních je podle kodexu pracovat dle co nejvyšších měřítek profesionality, dosahovat co nejvyšších hodnot výkonnosti a zkrátka celkově plnit požadavky veřejného zájmu. K dosažení tohoto cíle je však zapotřebí splnit čtyři základní disciplíny. Věrohodnost: k účetní praxi neodmyslitelně patří zajištění věrohodných informací a věrohodnosti informačního systému. Profesionalita je další nedílnou součástí poskytování účetních služeb, jelikož klienti i zaměstnavatelé, ale i další subjekty na trhu se potřebují obracet na odborníky a profesionály ve svém oboru. Kvalita služeb je všeřikající součástí úspěšného podnikání, klient prostě potřebuje mít jistotu, že mu byly všechny účetní služby poskytnuty naprosto legální cestou, v souladu s právními předpisy, technickými a profesními standardy. Důvěra je poslední disciplínou, kterou je potřeba obsáhnout. Klienti účetní praxe chtějí věřit tomu, že se účetní při poskytování svých služeb bude řídit a pohybovat v jistém rámci profesní etiky (Etický kodex Komory certifikovaných účetních, 2016).

4 Vlastní práce

V této praktické části bakalářské práce jsou nasimulovány modelové situace, kde dochází k aplikaci metod kreativního účetnictví na praktických vzorových příkladech. Tato schémata jsou následně posouzena a vyhodnocena z hlediska účetní etiky a právních předpisů s ohledem na jejich dodržování.

4.1 Simulace modelových situací

Podnik jako takový z hlediska hospodářského výsledku má nejen výnosy ze svého počínání, ale na druhé straně jeho podnikání také tíží nákladovost celého procesu, která mnohdy bývá pro některé byznysy takřka neúnosná. Proto se tyto náklady snaží firma logicky redukovat. Významnou roli zde hraje také stát, jelikož firmám ukládá nejen daňové břemeno, ale neméně tíživé jsou pro podnik i odvody sociálního a zdravotního pojištění. Proto se mnoho podniků snaží daň z příjmů fyzických osob snížit, ale zejména je pro ně důležité snížit celkovou daňovou zátěž placenou státu. A v tomto ohledu je jednoznačně nejdůležitější optimalizovat výdaje vůči sociálnímu a zdravotnímu pojištění.

4.1.1 Modelový příklad č. 1

Je takřka nepopíratelné, že bezpochyby jedním z největších nákladů, ne-li přímo největším nákladem jsou pro firmu její zaměstnanci. A proto se také podniky snaží v této sféře co nejvíce ušetřit. Způsobů je samozřejmě hned několik, ale jedním nejčastějších bývá najímání si brigádníků, místo placení stálých zaměstnanců. Proto je zde uveden příklad firmy ABZ, s. r. o., která provozuje síť restauračních zařízení. Firma si udržuje minimum stálých zaměstnanců, které je nutné pro její nezbytný provoz. To znamená, že v restauracích si vždy udržuje stálé zaměstnance pouze na vyšších a zodpovědných pozicích, takovými zaměstnanci jsou hlavní kuchař, vrchní číšník a provozní. Zbytek personálu tvoří brigádníci, kteří pracují na pozicích pomocných sil v kuchyni, jako pomocní kuchaři, umývači nádobí, také jako úklidová služba a údržba restaurace a jako obsluha hostů na place. Každá restaurace tak najímá dva brigádníky do kuchyně, jeden zastává pozici pomocného kuchaře, který pomáhá s přípravou pokrmů, s krájením zeleniny a přichystáváním potravin a dále druhý brigádník, který v kuchyni pomáhá s úklidem a udržováním pořádku, mytím nádobí a tak podobně. Dalšího brigádníka si restaurace najímá na úklid prostor restaurace i jejího zázemí a v neposlední řadě firma vyplácí ještě další dva brigádníky, kteří zastávají pozici

číšníků a servírek, tedy obsluhy na place. Všichni tito brigádníci pracují v restauračním zařízení s podepsanou dohodou o provedení práce. Brigádníků v restauraci je tedy celkem pět a všichni jsou vypláceni částkou maximálně do 10 000 Kč měsíčně. Při výpočtu čisté mzdy se uvažuje, že žádný z těchto brigádníků neuplatňuje jinou slevu než případně slevu na poplatníka. To pro zaměstnavatele však nehraje roli, jelikož se pro něj náklady na zaměstnance nijak nezmění.

Tabulka 1 „Výpočet čisté mzdy při podpisu prohlášení poplatníka“

Název položky mzdy	Částka
Hrubá mzda	10 000 Kč
Pojistné na sociální zabezpečení – placené zaměstnavatelem – 24,8 %	0 Kč
Pojistné na zdravotní pojištění – placené zaměstnavatelem – 9 %	0 Kč
Mzdové náklady zaměstnavatele	10 000 Kč
Pojistné na sociální zabezpečení – placené zaměstnancem – 6,5 %	0 Kč
Pojistné na zdravotní pojištění – placené zaměstnancem – 4,5 %	0 Kč
Záloha na daň z příjmů – 15 % (10 000 * 0,15)	1 500 Kč
Sleva na poplatníka	2 320 Kč
Záloha na daň po slevách	0 Kč
Čistá mzda k vyplacení	10 000 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 2 „Výpočet čisté mzdy bez podpisu prohlášení poplatníka“

Název položky mzdy	Částka
Hrubá mzda	10 000 Kč
Pojistné na sociální zabezpečení – placené zaměstnavatelem – 24,8 %	0 Kč
Pojistné na zdravotní pojištění – placené zaměstnavatelem – 9 %	0 Kč
Mzdové náklady zaměstnavatele	10 000 Kč

Pojistné na sociální zabezpečení – placené zaměstnancem – 6,5 % %	0 Kč
Pojistné na zdravotní pojištění – placené zaměstnancem – 4,5 %	0 Kč
Srážková daň – 15 % (10 000 * 0,15)	1 500 Kč
Čistá mzda k vyplacení (10 000 – 1 500)	8 500 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

Náklad pro restauraci, a tedy i pro firmu je pak vcelku 50 000 Kč měsíčně na těchto pět dočasných pomocníků. Pokud by firma zaměstnávala pracovníky na stálo za minimální měsíční mzdu, její náklady se adekvátně navýší. Minimální měsíční mzda činila v roce 2020 14 600 Kč, v roce 2021 byla zvýšena na 15 200 Kč. K této částce se vážou další náklady, zaměstnavatel musí za zaměstnance odvádět určitou částku každý měsíc, jako odvody na sociální a zdravotní pojištění státu. Pokud tedy zaměstnanec disponuje minimální mzdou 15 200 Kč měsíčně, náklady zaměstnavatele se zvyšují o dalších 5 138 Kč na osobu, jelikož sociální a zdravotní odvody se z hlediska zaměstnavatele počítají z hrubé mzdy, ze které je vypočteno 24,8 % odvod na sociální pojištění a 9 % odvod na zdravotní pojištění, dohromady je to v procentním vyjádření celkem 33,8 % na odvodech z hrubé mzdy. Sociální odvod ze zaměstnance pro zaměstnavatele činí 3 770 Kč. A zdravotní pojištění činí 1 368 Kč. Pokud se to vyčíslí pro všech pět brigádníků, kteří by se stali zaměstnanci a pracovali by v restauraci za minimální mzdu, náklad pro firmu by se zvýšil o 25 690 Kč, tedy místo předchozích rovných 50 000 Kč, by podnik vynaložil na těchto pět pomocníků celkem 75 690 Kč. Z hlediska firmy je tak do jisté míry pochopitelné, že upřednostňuje brigádnickou pomoc na místo stálých zaměstnanců, avšak i tento postup má řadu nevýhod.

Tabulka 3 „Výpočet čisté mzdy u pracovního poměru“

Název položky mzdy	Částka	
	Při podpisu prohlášení	Bez podpisu prohlášení
Hrubá mzda	15 200 Kč	15 200 Kč
Pojistné na sociální zabezpečení – placené zaměstnavatelem – 24,8 %	3 770 Kč	3 770 Kč

Pojistné na zdravotní pojištění – placené zaměstnavatelem – 9 %	1 368 Kč	1 368 Kč
Mzdové náklady zaměstnavatele (15 200 + 3 770 + 1 368)	20 338 Kč	20 338 Kč
Pojistné na sociální zabezpečení – placené zaměstnancem – 6,5 %	988 Kč	988 Kč
Pojistné na zdravotní pojištění – placené zaměstnancem – 4,5 %	684 Kč	684 Kč
Záloha na daň z příjmů – 15 % (15 200* 0,15)	2 280 Kč	2 280 Kč
Sleva na poplatníka	2 320 Kč	0 Kč
Záloha na daň po slevách	0 Kč	2 280 Kč
Čistá mzda k vyplacení	13 528 Kč	11 248 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

Dohoda o provedení práce je koncipována tak, že pracovník po jejím podepsání může odpracovat pouze 300 hodin u jednoho zaměstnavatele za jeden kalendářní rok. Pro takového člověka je ale naopak výhodou, že v průběhu roku může uzavřít více takovýchto dohod u různých zaměstnavatelů. V případě, že vyplacená částka nepřekročí limit 10 000 Kč za kalendářní měsíc, zaměstnanec ani zaměstnavatel nejsou povinni z této částky odvádět sociální ani zdravotní pojištění. Pokud má navíc zaměstnanec podepsané prohlášení poplatníka daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti, znamená to, že z této částky neodvádí ani 15 % daň z příjmů.

Pro firmu z této dohody tedy vyplývají viditelné výhody, hlavně tedy z toho, že je tento poměr méně nákladný, dále také zaměstnavatel nemusí takovému brigádníkovi proplácet dovolenou, cestovní náklady, ani vyplácet odstupné. Další nespornou výhodou je, že pokud brigádník neplní dané povinnosti a náležitosti, může se s ním zaměstnavatel takřka ihned rozloučit, jelikož výpovědní lhůta u dohody je 15 dní. Avšak nízká nákladovost je zde vykompenzována řadou nevýhod pro firmu, jelikož takový pracovník u ní může odpracovat pouze 300 hodin ročně, vyplývá z toho, že buď musí firma brigádníky často střídat, nebo jich bude muset firma najímat hodně a 300 hodinový pracovní rozpočet bude muset mezi ně rozmělnit anebo se uchýlí k praktikám nezákonným, které nevyhovují požadavkům daným touto dohodou. To by znamenalo, že sice zaměstnává brigádníky na dohodu

o provedení práce, avšak na místo například přislíbených 100 Kč na hodinu uvede v dohodě, že brigádník pobírá 500 Kč na hodinu, avšak zároveň s tím pozmění i jeho časový fond. Do docházky a do příslušné personální a mzdové dokumentace pak uvede, že místo pěti hodin, které měl brigádník v práci strávit, odpracoval pouze jednu. Finanční ohodnocení posléze odpovídá, jelikož pokud brigádník odpracuje pět hodin po stokoruně nebo jednu hodinu po pěti stech korunách, stále vychází stejná částka a to 500 Kč za daný den. Brigádník i zaměstnavatel tedy z toho vyjdou spokojeni. Tento postup je však nelegální a firma se v tomto případě dopouští protiprávního jednání.

Jinou možností je, že firma může spolupracovat s další firmou, která je s ní spřátelená nebo zde dokonce fungují nějaké příbuzenské vazby a podobně, a tyto firmy si pracovníky mezi sebou de facto přehazují, to znamená, že tyto společnosti podnikají ve stejném sektoru a brigádník vykonává tu stejnou pracovní náplň, avšak jeho časový fond se z 300 hodin ročně ve své podstatě zvýšil na 600 hodin ročně, které může na daném místě odpracovat. Nebo to takto lze vyřešit i v rámci mateřské společnosti a dceřiné firmy. Zde bude platit naprosto totožný princip, tedy že brigádník podepíše dvě dohody o provedení práce, každou u takřka jiného zaměstnavatele a jeho časový fond, ze kterého může čerpat, se u dané pozice zvýší na 600 hodin ročně.

Na zaměstnávání brigádníků samozřejmě není nic nelegálního ani de facto neetického, jelikož společnost jedná v mezích zákona a pokud jsou dodržovány všechny smluvní ujednání, neexistuje zde žádný rozpor z právního hlediska. Takové chování je naprosto v pořádku a v souladu se zákonem. Firma by sice mohla disponovat zkušenějším a mnohdy kvalitnějším personálem, pokud by se rozhodla svým pracovníkům nabídnout i pracovní poměr na plný úvazek. Jistě by to i mnoho lidí z řad potenciálních zaměstnanců uvítalo, jelikož by tak měli zaručeny určité sociální jistoty a stálý příjem, ovšem není to žádný ojedinělý úkaz, který by byl v rozporu s účetní etikou či právem.

Pokud se však firma rozhodne pro postup machinací s časovým fondem svých zaměstnanců, respektive vykáže jiný fond odpracovaných hodin s jinou hodinovou sazbou, než byla s pracovníkem ve skutečnosti sjednána, jedná se o neetické a nelegální jednání. Jelikož princip dohody o provedení práce stanovuje maximální časovou dotaci odpracovaných hodin na 300 hodin za rok. Firma tak porušuje nejen etické zásady účetnictví, a to hned dvě naráz,

zásadu věrného a poctivého zobrazení, kdy je účetní jednotka povinna vést účetnictví tak, aby odpovídalo skutečnému stavu věci a také zásadu objektivit účetních informací. Účetní by měl dle této zásady, ale i dle svého svědomí a kodexu účetních, vést účetnictví úplně, pravdivě, průkazně a správně. Což uvedené chování rozporuje. Co je ovšem mnohem zásadnější, je fakt, že tímto jednáním firma porušuje předpis č. 262/2006 Sb., o dohodách o pracích konaných mimo pracovní poměr zákoníku práce, který stanovuje, že dohodu o provedení práce může zaměstnavatel s fyzickou osobou uzavřít tehdy, když rozsah práce nebude přesahovat v témže kalendářním roce 300 hodin.

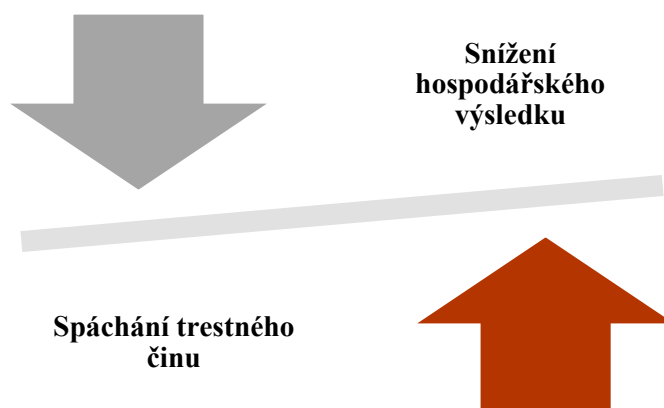
4.1.2 Modelový příklad č. 2

Cest, jak může firma zkreslovat hospodářský výsledek a podvádět je celá řada a jelikož zaměstnávání pracovníků je opravdu velkou finanční zátěží, druhý modelový příklad se této problematice též bude věnovat. Ovšem z jiného hlediska. Pro začátek je nutné představit firmu Galanterie Jehlička, kterou provozuje osoba samostatně výdělečně činná a která má spíše rodinný charakter. Tento byznys se věnuje hlavně prodeji pletacích a háčkovacích přízí, různých doplňků pro pletení a háčkování od pletacích jehlic až po různé návody a podobně. Jelikož je to v podstatě rodinná firma, kterou vede manželský pár, avšak firma je vedena v rejstříku pouze na jednoho z manželů. Firma zaměstnává jak druhého z manželů, tak i rodinné příslušníky. Firma má dohromady tři stálé zaměstnance, avšak práci poskytuje i širšímu rodinnému kruhu. S těmito rodinnými příslušníky má firma podepsané dohody o provedení práce a těchto brigádníků je celkem šest. Všichni jsou to buď studenti anebo senioři důchodového věku, kteří nemají žádné jiné zaměstnání ani jiné překážky. Tudíž mohou podepsat Prohlášení poplatníka daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti. A tak jim náleží odměna ve výši 10 000 Kč každý měsíc v plné výši, jelikož z tohoto pracovního vztahu nemusí odvádět ani sociální, ale ani zdravotní odvody nebo 15 % daň z příjmů. Zkrátka a dobře dostanou tuto částku celou nezdaněnou a neosekanou o žádné srážky.

V reálu však tyto dohody sice jsou podepsány, avšak rodinní příslušníci z důvodu příbuzenských vztahů a vzájemných sympatií si nečinní nárok na tuto odměnu. Jinými slovy veškerá formální stránka věci, včetně podpisu smluv a podobně existuje. Ale pracovníci, kteří jsou zaměstnanými rodinnými příslušníky v podniku reálně nepracují, ani nedostávají žádnou finanční odměnu. Fond jejich pracovní doby je rozdělen po 25 hodinách měsíčně,

tedy je to celkem 300 hodin za rok. Ale tito pracovníci skutečně do firmy vůbec pravidelně nedochází. Znamená to, že firma každý měsíc vykáže mzdový náklad ve výši 60 000 Kč, který nepodléhá žádné dani ani odvodům a ke kterému se pracovníci nehlásí. Tímto firma zvyšuje každý měsíc výši provozních nákladů na chod firmy, který následně vede ke snížení základu daně.

Obrázek 6 „Shrnutí chování účetní jednotky“

Zdroj: vlastní zpracování

Tyto praktiky jsou těžko odhalitelné, ale předpokládá se, že v České republice nejsou zase tak ojedinělé. Ve zkratce se jedná o to, že si firma platí své fiktivní pracovníky, ale ve skutečnosti jí peníze zůstávají a nejsou právoplatným mzdovým nákladem, i když je v nákladech podnik uvádí. Firma tak tyto peníze nemusí danit ani z nich cokoliv srážet, a ještě si zvýšením nákladů snižuje hodnotu hospodářského výsledku, to znamená hned dvojitou výhodu tohoto počínání. Jelikož čím nižší bude hodnota zisku neboli rozdílu mezi výnosy a náklady podniku, tím menší částka bude podléhat zdanění. Tyto aktivity jsou samozřejmě vysoce neetické, nemorální a hlavně protizákonné. Je to sice snaha o daňovou optimalizaci, jež je sama o sobě naprosto korektní záležitostí, která není v rozporu se zákonem, ale je bohužel provozována a prováděna špatnými prostředky. V lidové terminologii by se takovéto počínání dalo nazvat jako „praní peněz“, které spadá do sféry šedé ekonomiky.

Firma tímto porušuje nejen základní etické zásady účetnictví, ale také hned několik předpisů. Jako první porušuje zásadu věrného a poctivého zobrazení, kterou je nutné při vedení účetnictví dodržovat, protože fakticky nevede účetnictví tak, aby odpovídalo skutečnému

stavu věci. Další porušenou zásadou v tomto případě je zásada objektivitvity účetních informací, protože jak je již z jejího názvu patrné, tato situace a počínání firmy není reálně založena na ověřitelných skutečnostech. V neposlední řadě firma také hrubě nedodrží zásadu přednosti obsahu před formou, jelikož pro účetní případ je hlavní zejména podstata hospodářské operace neboli obsah dění, kdežto forma s popisem těchto informací už je věcí vedlejší a je naprosto jasné, že v tuto chvíli se účtuje ve firmě o mzdových nákladech, které však podle reálných skutečností nikdy nevznikly.

K hrubému porušování zásad je také nutno přidat obcházení několika předpisů a paragrafů týkajících se zákoníku práce, živnostenského zákoníku a zákonu o daních z příjmů. Jmenovitě se pak jedná o porušení §2 zákonu č. 586/1992 Sb., zákonu České národní rady o daních z příjmů, §75 zákonu č. 262/2006 Sb., zákoník práce a §31 zákonu č. 455/1991 Sb., zákon o živnostenském podnikání (živnostenský zákon).

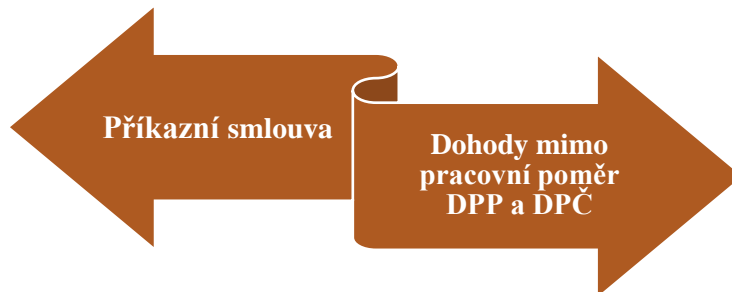
4.1.3 Modelový příklad č. 3

Další modelovou situací je případ firmy SML, v. o. s., která se věnuje poradenským službám hlavně v oblasti daňového poradenství. Tato firma je vedena dvěma společníky, kteří za majetek firmy ručí společně a nerozdílně. Stálé zaměstnance firma nemá, ale někdy využívá externích pracovníků poradenského charakteru či právní pomoci od jiných podnikatelů v této sféře. Při takovémto jednání se firmě SML, v. o. s. vyplatí s takovými lidmi uzavírat příkazní smlouvu. Příkazní smlouva má dvě strany, a to příkazce a příkazníka, touto smlouvou se příkazník zavazuje, že pro příkazníka obstará nějakou záležitost. Toto smluvní ujednání je upraveno v občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.) ustanoveními § 2430 až 2444. Předmětem smlouvy pak může jednorázový úkon nebo pravidelná činnost. Obsahem smlouvy může být například sjednané poradenství s advokáty, notáři, exekutory, daňovými poradci, autorizovanými inženýry, avšak může se obecně vztahovat na cokoli, kde je sjednáno, že příkazník vynaloží úsilí a alespoň se pokusí vykonat příkaz příkazce. Je možné tedy sjednat úklidové služby, údržbu a opravy či jinou manuální práci. Nebo cokoli jiného, co naplňuje skutkovou podstatu této listiny. Při uzavírání smlouvy se nejedná o variantu pracovněprávní smlouvy a navíc, příkazní smlouva nemusí být platně uzavřena v písemné formě, na rozdíl od smlouvy pracovní či dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr. Je tak u této formy velmi těžké prokázat, co si strany vlastně ujednaly. Nicméně jelikož tato smlouva nevychází ze zákoníku práce, nevztahují se na ni předpisy

o minimální mzdě a je formulována tak, že příkazce musí příkazníkovi poskytnout odměnu, byla-li ujednána nebo je-li u vzhledem k jeho povolání obvyklá, jinak příkazník svou činnost vykonává bezplatně. V případě příkazní smlouvy pro příkazce dále odpadají i jiné povinnosti, které by zaměstnavatel v klasickém pracovně právním vztahu musel řešit, například nemusí poskytovat žádné pomůcky ani ochranné prostředky příkazníkovi, musí mu pouze vynahradit jeho účelně vynaložené náklady. Příkazce dále také nenesе žádnou zodpovědnost za pracovní úraz nebo nemoc z povolání, jako tomu bývá u běžného pracovního poměru. Další nespornou výhodou tohoto smluvního vztahu je fakt, že se příkazce nemusí držet žádných pravidel při ukončení spolupráce s příkazníkem, příkazce může příkaz jednoduše odvolat kdykoliv. Na straně příkazníka je tomu tak, že ten může smlouvu vypovědět nejdříve na konci měsíce, následujícího po měsíci, v němž byla výpověď doručena.

Proč si však firma vybrala zrovna spolupráci s ostatními podnikateli na základě příkazní smlouvy je evidentní, jelikož u tohoto druhu smlouvy je takový režim zdanění, kdy tato smlouva neprochází přes mzdovou agendu. A částka dohodnutá touto smlouvou je pro příkazníka příjmem podle §10 – Ostatní příjmy, zákon o daních z příjmů č. 586/1992 Sb. Odměnu za tyto služby lze považovat v podstatě za jakési proplacení faktury, a proto se neodvádí sociální ani zdravotní pojištění. Pokud je to navíc pro příkazníka nepravidelný, nahodilý příjem v souhrnu do 30 tis. Kč ročně, nemusí tento příjem ani danit nebo jej uvádět v daňovém přiznání. Pokud se tedy takto smluvní strany dohodnou a dostojí svým povinnostem vyplývajícím z ustanovení smlouvy, je takovýto vztah pro ně oboustranně výhodný z hlediska odvodů sociálního a zdravotního pojištění a pokud je to činnost příležitostná, je osvobozená od daně z příjmů do výše 30 000 Kč ročně. Z takto utržené částky se tedy neodvádí daň, ani se tato částka neuvádí do daňového přiznání a nezakládá povinnost daňové přiznání podat.

Obrázek 7 „Příkazní smlouva vs. DPP, DPČ“

Zdroj: vlastní zpracování

Takovéto jednání ze strany firmy SML, v. o. s. není ani protiprávní ani neetické. Firma pouze využila výhod tohoto typu smlouvy, který podléhá občanskému zákoníku, nikoliv zákoníku práce. Takové jednání je tedy ze strany podniku naprosto korektní, na rozdíl od jiných příkladů zmiňovaných v této praktické části bakalářské práce.

Jinak by tomu ovšem bylo, pokud by strany nedostály sjednaných podmínek a firma by se například na základě podepsání takové smlouvy neoprávněně obohatila, vznikl by jí tak nezdaněný výdaj, který by uváděla do nákladů společnosti, avšak tento výdaj by nikdy fakticky nevznikl, jelikož by je příkazníkovi nevyplatila, takový postup daňové optimalizace je samozřejmě ze zákona nepřipustný. Takové chování se pak podobá chování firmy Galanterie Jehlička, která obdobný proces prováděla u osob najímaných dle dohod o provedení práce, kteří však ve firmě vůbec nepracovali. Odměnu si tak firma vyplácela sama sobě a byl to pro ni nezdaněný výdaj, který uplatňovala v nákladech společnosti a snižovala tím základ pro výpočet daně z příjmů, tedy hospodářský výsledek podniku.

4.1.4 Modelový příklad č. 4

Tento příklad se již nebude věnovat pracovnímu právu ani jinému profitování ze zákona o daních z příjmů. Bude se věnovat firmě Olejová paliva, a. s., jež se zabývá přepravou, skladováním a prodejem ropných produktů. Tato akciová společnost zpracovává surovou ropu a z té následně vyrábí motorovou naftu, benzín a lehké topné oleje. Výroba a následný prodej těchto produktů podléhá zákonu č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních. Tento zákon

upravuje podmínky zdaňování minerálních olejů, lihu, piva, vína a meziproductů, tabákových výrobků a surového tabáku. Plátcem této spotřební daně je fyzická nebo právnická osoba, která neuchovává vybrané výrobky pro osobní spotřebu. Množství pro osobní spotřebu u minerálních olejů nesmí přesahovat množství dopravované v běžných nádržích zvýšené o 20 litrů, firma Olejová paliva, a. s. je tak naprosto nesporně plátcem spotřební daně z minerálních olejů.

Základem daně z minerálních olejů je jejich množství vyjádřené v 1 000 litrech při teplotě 15°C a pro výpočet daně je rozhodující množství minerálních olejů v okamžiku vzniku povinnosti daň přiznat a zaplatit. Sazba daně pro motorové benzíny činí 12 840 Kč, pokud přesahují obsah olova nad 0,013 gramů na litr, jejich sazba je 13 710 Kč/ 1 000 litrů. U středních olejů a těžkých plynových olejů je to 9 950 Kč/ 1 000 litrů a u těžkých topných olejů je to 472 Kč za jednu tunu, u odpadních olejů je to 660 Kč na 1 000 litrů.

Tabulka 4 „Přehled zdanění minerálních olejů“

Text	Sazba daně
Motorové benzíny, ostatní benzíny a letecké pohonné hmoty benzinového typu podle § 45 odst. 1 písm. A) s obsahem olova do 0,013 g/l včetně	12 840 Kč/ 1000 l
Motorové benzíny, ostatní benzíny a letecké pohonné hmoty benzinového typu podle § 45 odst. 1 písm. A) s obsahem olova nad 0,013 g/l	13 710 Kč/ 1000 l
Střední oleje a těžké plynové oleje podle § 45 odst. 1 písm. B)	9 950 Kč/ 1000 l
Těžké topné oleje podle § 45 odst. 1 písm. C)	472 Kč/t
Odpadní oleje podle § 45 odst. 1 písm. D)	660 Kč/ 1000 l
Zkapalněné ropné plyny podle § 45 odst. 1 písm. E)	3 933 Kč/t
Zkapalněné ropné plyny podle § 45 odst. 1 písm. F)	0 Kč/t
Zkapalněné ropné plyny podle § 45 odst. 1 písm. G)	1 290 Kč/t

Zdroj: vlastní zpracování dle Marková (2021)

Tento příklad byl inspirován jednou nejmenovanou významnou kauzou českého zpracovatelského průmyslu, kdy princip obohacování firmy spočíval v tom, že firma

vyvážela motorový benzín a motorovou naftu z České republiky do zahraničí. Zde tyto látky označovala jako lehké topné oleje, kdežto v zahraničí tyto látky skutečně uváděla a prodávala pod jejich skutečnými názvy.

Tabulka 5 „Celkové zdanění benzinu a nafty v ČR ke dni 25.02.2021“

Text	Benzín	Nafta
Cena	28,63 Kč za litr	27,59 Kč za litr
Spotřební daň za litr	12,84 Kč	9,95 Kč
Sazba DPH	21 %	21 %
DPH za litr	4,97 Kč (28,63*(21/121))	4,85 Kč (27,59 * (21/121))
Celkové zdanění (v Kč)	17,81 Kč (12,84 + 4,97)	14,80 Kč (9,95 + 4,85)
Zdanění (v %)	62,20 % (17,81 / 28,63)	53,64 % (14,80/27,59)

Zdroj: vlastní zpracování

Firma se k takovému chování uchýlila proto, že tyto položky podléhají jiné spotřební dani, která je u lehkých topných olejů značně nižší, na území České republiky tedy látky jako byla motorová nafta a benzín vydávala za lehké topné oleje. Firma tedy profitovala z různého zdanění těchto komodit. Rozdíl ve zdanění však činil až 12 Kč na 1 litr paliva.

4.1.5 Modelový příklad č. 5

Jako další příklad si autorka vybrala problematiku týkající se odpisů. Respektive daňové ani účetní odpisy nejsou nijak problematické v obecné rovině, avšak problém nastává tehdy, kdy podnik této možnosti využije k ovlivnění svých účetních výkazů a ve výsledku zkreslí obraz HV. Jedná se o to, že daňové odpisy umožňují rozložit náklad vynaložený při pořízení dlouhodobého majetku podniku a umožňuje tím zvýšit náklady o určitou poměrnou část pořizovací ceny, tudíž při vzrůstu nákladů se automaticky snižuje hospodářský výsledek, a tedy i základ pro výpočet daně z příjmů. Avšak mnoho firem, autorka si troufá tvrdit, že převažující většina z nich, využívá této možnosti ve svůj prospěch, aby snížily daňové břemeno. Využívají toho však v nadměrném měřítku. Firmy si raději nakoupí dlouhodobý majetek, aby zvýšily své náklady, než aby musely státu odvádět vyšší daň. Háček je v tom,

že se často jedná at' už o krátkodobý, či dlouhodobý majetek, který sice firma vykazuje a pořizuje za účelem firemního využití. Ale nikdy jej ve finále pro takové účely nepoužije. Slouží výlučně pro osobní účely. To je však praktika, která je jen nesnadno odhalitelná, protože neoprávněné odpisování DHM, který firma nevyužívá ku prospěchu podnikání, je těžko prokazatelné. Většinou si firmy vždy najdou způsob, jak obhájit pořízení takového majetku, případně zfalšují knihu jízd či jiný důkazní materiál, aby to vypadalo, že majetek opravdu patří společnosti a je využíván v rámci podniku.

To je případ další fiktivní firmy figurující v tomto příkladu. Firma ABS, a. s. nakoupila v roce 2021 luxusní vůz pro účely služebních cest a další využití spojené s podnikáním. Jedná se o vůz značky Mercedes-Benz S 500 L 4Matic, ve verzi prodloužené limuzíny, jehož pořizovací cena je 3 676 723 Kč. Firma se rozhodla tento vůz zařadit do dlouhodobého majetku společnosti k 1. 2. 2021 a bude jej odepisovat, zvolila odpisování ve zrychlené podobě. Jelikož se tedy jedná o osobní automobil byl zařazen do 2. odpisové skupiny s dobou odpisování 5 let.

Tabulka 6 „Daňové odpisy zrychlené“

Počet let	Rok	Sazba	Odpisy	Oprávký	ZC
1	2021	5	$3\,676\,723 / 5 = 735\,345$	735 345	2 941 378
2	2022	6	$(2 * 2\,941\,378) / (6-1) = 1\,176\,552$	1 911 897	1 764 826
3	2023	6	$(2 * 1\,764\,826) / (6-2) = 882\,413$	2 794 310	882 413
4	2024	6	$(2 * 882\,413) / (6-3) = 588\,276$	3 382 586	294 137
5	2025	6	$(2 * 294\,137) / (6-4) = 294\,137$	3 676 723	0

Zdroj: vlastní zpracování

Při formulaci účetních odpisů se účetní jednotky drží především doby odpisování u daňových odpisů, proto délka doby pro výpočet účetních odpisů bývá zpravidla stejná.

Avšak rozpočítaná na jednotlivé měsíce. Firma osobní automobil pořídila a začlenila do užívání v únoru roku 2021. Osobní automobil se dle daňových odpisů bude odepisovat pět let, tudíž 5 krát 12 měsíců, tedy 60 měsíců. Pro účetní odpisy je důležité rozmělnit pořizovací cenu majetku rovnoměrně podle počtu měsíců odpisování. V tomto případě půjde o částku 3 676 723 Kč rozdělenou na 60 rovných dílů, poměrná částka za každý měsíc bude tedy činit 61 279 Kč. Následující výpočet je proveden metodou odpisu se zbytkovou hodnotou, jelikož měsíční odpisy jsou zaokrouhlovány na celé Kč nahoru.

Tabulka 7 „Účetní odpisy časové“

Počet let	Rok	Počet měsíců	Odpisy	Oprávky	ZC
1	2021	11	61 279 * 11 = 674 069	674 069	3 002 654
2	2022	12	61 279 * 12 = 735 378	1 409 447	2 267 276
3	2023	12	61 279 * 12 = 735 378	2 144 825	1 531 898
4	2024	12	61 279 * 12 = 735 378	2 880 203	796 520
5	2025	12	61 279 * 12 = 735 378	3 615 581	61 142
6	2026	1	61 142	3 676 723	0

Zdroj: vlastní zpracování

V daňovém priznání společnosti musí účetní jednotka uvést rozdíl mezi daňovými a účetními odpisy, popřípadě naopak a o tuto částku se jí následně snižuje výsledek hospodaření. V 1. roce odpisování činí rozdíl daňových odpisů, které jsou větší, a účetních odpisů 61 276 Kč, v 2. roce činí rozdíl 441 174 Kč, ve 3. roce 147 035 Kč a tak dále. Účetní jednotka si tak po dobu pěti let může takto efektivně snižovat hospodářský výsledek, který je základem pro výpočet daně. Každoročně takto vykáže nemalé částky, které uvede v daňovém priznání.

To je jedna z mnoha a mnoha metod, jak se společnost pokouší minimalizovat daňovou povinnost vůči státu, nicméně je to opravdu jedna z mnoha. Manipulovat a modifikovat výsledky hospodaření lze opravdu všemožnými způsoby. Tuto metodu, kterou praktikoval

jmenovaný daňový subjekt lze považovat za nezákonnou, jelikož zákon 563/1991 Sb., o účetnictví stanovuje, že dlouhodobým majetkem jsou „*věci se samostatným technickoekonomickým určením, jejichž vstupní cena (§ 29) je vyšší než 80 000 Kč a mají provozně-technické funkce delší než jeden rok*“. Této definici osobní vůz vyhovuje, avšak podnik při zařazení majetku do jmění společnosti věděl o tom, že tento vůz vůbec nebude používán pro účely služebních cest a podnik z něj tedy nebude mít žádný užitek. Avšak do majetku společnosti by měly spadat pouze věci, které prokazatelně souvisí s podnikáním a přináší firmě užitek, proto lze s naprostou jistotou říci, že bylo vozidlo do majetku společnosti zařazeno neoprávněně. Firma tak jedná protizákonně, a to porušením zásady věrného a poctivého zobrazení, zásadu přednosti obsahu před formou a v neposlední řadě také zásadu objektivit účetních informací. Prokázat takové podvodné jednání je však velmi komplikované, jelikož účetní jednotka bude tvrdit, že vozidlo užívá k firemním účelům a bude se ohánět falšovanou knihou jízd a podobnou dokumentací, které byly, jak se tak říká, šity horkou jehlou. Podezření pojaté auditorem se proto jen velmi těžko prokazuje, nýbrž neexistují žádné pádné důkazy ani argumenty pro usvědčení ÚJ. Tento druh podvodného jednání tak bývá jedním z mnoha, které nabývají mírnějšího charakteru a účetním jednotkám bez problému procházejí.

5 Závěr

Pojem kreativní účetnictví se začal používat sice již v 80. letech minulého století, ale do dnešního dne nebyl tento pojem dostatečně vymezen, nebyla stanovena základní terminologie ani české ekvivalenty vůči anglicismům. Tento vcelku moderní směr má tedy před sebou ještě dlouhou cestu. Literatury stále existuje jen poskrovnu a každý autor se liší v názoru na tuto specifickou sféru, také na vymezení používaných technik, které mají, co dočinění s etickými, ale i legálními poklesky.

Práce se zaměřila na ověření, zda metody kreativního účetnictví používané při úpravě účetních dat mají vliv na vykazování věrného a poctivého obrazu podnikového hospodaření. Dále bylo žádoucí v nasimulovaných fiktivních příkladech posoudit legalitu daného jednání, zda jsou tyto operace prováděny v souladu s předpisy vyplývajícími ze zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví v platném znění.

V pěti smyšlených fiktivních situacích, kdy každá z nich pracovala s jiným cílem, pak bylo rozhodnuto, jaký vliv tyto operace na výsledky účetního výkaznictví měly a zda se pohybovaly za hranicí zákona, nebo se jednalo jen o nevinné úpravy. První tři příklady byly zaměřeny na mzdovou tematiku. Cílem prvního příkladu bylo poukázat, jak je možné provádět úpravy v rámci mzdových nákladů s tendencí k jejich snížení. Z propočtů vyšlo jasně najevo, že pro firmu se vyplatí udržovat si pracovníky pouze na dohodu, nikoliv na plný úvazek. Jelikož pak společnosti odpadnou sociální a zdravotní odvody, což při větším počtu takto vedených pracovníků firmě přináší značnou finanční úlevu. Autorka tímto mínila poukázat, že je možné zdržet se neetického a protiprávního jednání, a přesto lze snižovat nákladovost provozu podniku. Jedná se sice jen o nepatrnou kreativitu, ale na druhou stranu je na tomto příkladu velmi zřetelné, co dokáže takové taktické plánování vzhledem k nabírání nové pracovní síly, způsobit.

Druhý příklad byl však bohužel naprostým opakem příkladu prvního, v této věci bylo jasně patrné, že se právě jedná o neetické jednání, trestnou činnost a selhání podnikatelů vzhledem k vedení účetnictví. Na konkrétním případě bylo ukázáno, jak je možné zvyšovat náklady firmy, ale zároveň však také vlastní profit. Současně měla autorka v úmyslu upozornit na hojný výskyt kauz podobného ražení, jelikož takovéto praktiky se vyskytují na denním

pořádku a je prakticky nemožné je odhalit. Právě proto jsou tak časté. Jediné možné východisko je řádný audit, který by měl před nezákonnými praktikami varovat. Dalším popudem pro vytvoření tohoto příkladu byl v neposlední řadě i záměr ukázat, jak rozsáhlý záběr kreativní účetnictví skýtá: Může zahrnovat jak etické a neetické, tak i legální či nelegální počínání.

Předmětem řešení třetího příkladu byla příkazní smlouva. Cílem této simulace bylo poukázat na méně známé řešení mzdové problematiky, které pro mnohé zaměstnavatele může znamenat další schůdnou a ekonomicky nenáročnou alternativu k dohodě o provedení práce. A zároveň nastínit, že kreativita v účetnictví nemusí nutně znamenat použití neetických, ba protizákonných metod, ale naopak se může pohybovat zcela v mezích zákona. Autorka zvolila tento příklad, aby v praktické části bylo patrné, že aplikace kreativního účetnictví a jeho praktik se může v závislosti na legislativě a etickému úsudku velmi lišit.

Ke čtvrté ukázce je nutno dodat pouze to, že kreativní účetnictví pokrývá opravdu jakoukoliv tvořivost týkající se účetních výkazů a jak je z počínání společnosti, co se zabývá distribucí minerálních olejů patrné, bohužel do něj spadají i přečiny proti české legislativě vedoucí k bujení šedé ekonomiky.

Cílem posledního příkladu bylo ukázat, že i s použitím legálních a naprosto všemi uznávaných metod lze docílit protiprávního jednání. Firma si několik let snižuje výsledek hospodaření, a tedy i základ daně z příjmů každoročně o nemalé částky. Avšak předmět odpisování neuzívá k podnikání, proto na takovéto úlevy nemá nárok. Toto počínání je vysoce neetické a amorální, avšak opravdu jen stěží rozpoznatelné a dokazatelné. Proto firmám většinou prochází bez mrknutí oka. Opět se zde jedná o podvodné jednání, jímž si firma může ušetřit nemalé peněžní částky, které by jinak vynaložila na poplacení daně z příjmů.

Tyto příklady byly převzaty z běžného života, kde se nejen obchodní korporace snaží, co nejvíce snížit svůj hospodářský výsledek, ale také celkovou daňovou zátěž a nákladovost týkající se předmětu podnikání i vedlejších výdajů. Není se, co divit, že firmy praktikují a provádějí takovéto kroky. Obzvláště v posledních letech, kdy lidská skepse a nedůvěra vůči daňovému a sociálnímu systému, či veřejným činitelům, nabírá rostoucí tendence. Avšak

forem užití kreativního účetnictví je opravdu celá řada a nelze jednoznačně tvrdit, že se jedná výlučně o chování, které má za příčinu zneužívání účetnictví. V mnoha případech mohou tyto praktiky společnosti pomoci v těžkých finančních situacích a nutně přitom nemusí být porušován zákon.

6 Seznam použitých zdrojů

Bibliografie

Accounting Standards: Eight Council Directive 84, 1986. The Institute of Chartered Accountants in England and Wales. ISBN 1-85355-679-3.

ANGUS, Ian M., P. J. DONAGHY a John LAIDLER, 1996. *Coopers & Lybrand Multilingual Dictionary of Financial Reporting*. International Thomson Business Press. ISBN 0-412-59850-7.

BŘEZINOVÁ, Hana, 1998. *Účetní závěrka krok za krokem (pro podnikatele): základní pojmy, postupy, účetní výkazy*. Praha: Bilance.

CRESSEY, Donald Ray, 1973. *Other people's money: a study in the social psychology of embezzlement*. Montclair, NJ: Patterson Smith, 191 s. ISBN 978-0875852027.

DRÁBKOVÁ, Zita, 2017. *Kreativní účetnictví a účetní podvody: řízení rizika účetních chyb a podvodů*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7552-791-2.

DRÁBKOVÁ, Zita, 2020. *Riziko účetních chyb a podvodů ve světle kreativního účetnictví: Nástroje efektivního řízení a hodnocení rizik v účetnictví*. Praha: Wolters Kluwer. Účetnictví (Wolters Kluwer). ISBN 978-80-7598-312-1.

DUSKA, Ronald F. a Brenda Shay DUSKA, 2018. *Accounting Ethics*. 3. vyd. New York: John Wiley. ISBN 978-1119118787.

Etický kodex Komory certifikovaných účetních, 2016. Komora certifikovaných účetních. Dostupné také z: <https://www.komora-ucetnich.cz/cze/informace-komory/normy/eticky-kodex>

GRIFFITHS, Ian, 1986. *Creative Accounting: How to make profits what you want them to be*. Routledge: Sidgwick & Jackson. ISBN 0947752811.

HAKALOVÁ, Jana, 2010. *Účetní závěrka a auditing*. Brno: Tribun EU. Knihovnicka.cz. ISBN 978-80-7399-144-9.

CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA, 2015. *Hospodářská a ekonomická trestná činnost*. Praha: Vysoká škola finanční a správní. Eupress. ISBN 978-80-7408-109-5.

JONES, Michael John, 2010. *Creative Accounting, Fraud and International Accounting Scandals*. Chichester: John Wiley. ISBN 978-0-470-05765-0.

KOUŘILOVÁ, Jindra, Zita DRÁBKOVÁ a Miroslava VLČKOVÁ, 2016. *Metody: AHP, CFEBT, DMFCA jako možná identifikace chyb a podvodů v účetnictví*. České Budějovice: Ekonomická fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. ISBN 978-80-7394-623-4.

KOVANICOVÁ, Dana, 2005. *Finanční účetnictví: světový koncept IFRS/IAS*. 5. aktualizované vydání. Praha: Polygon. ISBN 80-7273-129-7.

KRUPOVÁ, Lenka, 2001. *Kreativní účetnictví: zneužívání účetnictví – možnosti a meze*. Praha: Komora auditorů ČR. ISBN 80-902855-2-X.

KUBÍČKOVÁ, Dana, 2016. *Základy účetnictví*. Vydání třetí, aktualizované. Praha: Vysoká škola finanční a správní. Eupress. ISBN 978-80-7408-139-2.

LÍBAL, Tomáš, 2014. *Účetnictví – principy a techniky*. 4. aktualizované vydání. Praha: Institut certifikovaných účetních. Vzdělávání účetních v ČR (Institut certifikace účetních). ISBN 978-80-86716-94-7.

MARKOVÁ, Hana, 2021. *Daňové zákony 2021: úplná znění platná k 1. 1. 2021: včetně daňového balíčku*. 32. vydání. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-3130-3.

MOLÍN, Jan, 2011. *Protiprávní jednání z pohledu profesní odpovědnosti auditorů, daňových poradců a účetních*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. ISBN 978-80-7357-600-4.

MULFORD, Charles W. a Eugene E. COMISKEY, 2002. *The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices*. John Wiley. ISBN 0471770736.

MÜLLEROVÁ, Libuše, Hana VOMÁČKOVÁ a Blanka JINDROVÁ, 1994. *Účetnictví obchodních firem*. Praha: Vysoká škola ekonomická. ISBN 80-707-9208-6.

ORIOLO, Amat, 2019. *Detecting Accounting Fraud Before It's Too Late*. Hoboken: John Wiley. ISBN 9781119566847.

ROLNÝ, Ivo, 2014. *Budujeme důvěryhodnou firmu*. V Praze: C.H. Beck. C.H. Beck pro praxi. ISBN 978-80-7400-286-1.

RYNEŠ, Petr, 2017. *Podvojný účetnictví a účetní závěrka: Průvodce podvojným účetnictvím k 1. 1. 2017*. 17. vyd. Praha: Anag. Účetnictví (ANAG). ISBN 978-80-7554-061-4.

The 1999 Annual Report of the U.S., 1999. In: Washington, D. C.: Securities and Exchange Commission, ročník 1999.

TPA HORWATH NOTIA AU, 2011. *Podvojný účetnictví podle právního stavu k 1.1.2011*. 18. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3807-9.

VOLKÁNOVÁ, Zdenka, 2014. *Podvody v účetnictví firem: Jak se jim bránit*. [1. vyd.]. Praha: Linde. ISBN 978-80-7201-945-8.

WELLS, Joseph T., 2013. *Principles of Fraud Examination*. 4th Edition. Hoboken: John Wiley. ISBN 978-1-118-80323-3.

Periodika

Accounting Horizons: A Review of the Earnings Management Literature and its Implications for Standard Setting, 1998. November 1998. Sarasota: American Accounting Association. ISSN 0888-7993.

The CPA Journal: The Fraud Diamond: Considering the Fourth Elements of Fraud, 2004. 12-2004. 38-42.

Legislativní normy

Zákon o č. 563/1991 Sb., o účetnictví ve znění pozdějších předpisů, 2021. In: *Sbírka zákonů*. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-563>

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů, 2010. In: *Sbírka zákonů*. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů, 2014. In: *Sbírka zákonů*. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů ve znění pozdějších předpisů, 1993. In: *Sbírka zákonů*. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-586>

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce ve znění pozdějších předpisů, 2007. In: *Sbírka zákonů*. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262>

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání ve znění pozdějších předpisů, 1992. In: *Sbírka zákonů*. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-455>

Elektronické informační zdroje

ACFE.cz Česká republika [online], 2012. Praha: Association of Certified Fraud Examiners [cit. 2021-06-10]. Dostupné z: <http://www.acfe.cz/>